

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
факультет соціології
кафедра галузевої соціології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ІНТЕРНЕТ-МЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ»

Спеціальність: 054 «Соціологія»
Освітня програма «Соціальні технології»
Освітній рівень: бакалавр
Кваліфікація: бакалавр соціології

Виконавець:

Ведуга Анна Вікторівна,
студентки 4 курсу спеціальності
«Соціологія», освітньої програми
«Соціальні технології», групи № 3.

Науковий керівник:

Петренко-Лисак Алла Олександрівна,
кандидат соціологічних наук, доцент

Бакалаврська робота допущена до захисту
рішенням кафедри *галузевої соціології*

Протокол № _____ від «___» _____ 202__ р.

Зав. кафедри _____ проф. Чепак В.В..
підпис

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ	5
1.1. Поняття соціальної діагностики, об’єкт, завдання та основна мета її здійснення.....	5
1.2. Методи та принципи здійснення соціальної діагностики.....	7
1.3. Предметне поле соціальної діагностики суспільних проблем.....	10
Висновки до першого розділу.....	12
РОЗДІЛ 2. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-МЕМІВ	15
2.1. Історія появи та вивчення інтернет-мемів.....	15
2.2. Тематика, структура, класифікація, властивості та функції інтернет-мемів.....	17
2.3. Місце мемів в системі соціальної комунікації.....	21
2.4. Дослідження суспільних проблем через зміст інтернет-мемів.....	26
Висновки до другого розділу.....	31
РОЗДІЛ 3. ІНТЕРНЕТ-МЕМИ ГРЕТИ ТУНБЕРГ ЯК МАРКЕРИ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	34
3.1. Феномен Грети Тунберг.....	34
3.2. Інтернет-меми з образом Грети Тунберг як інструмент соціальної діагностики суспільних проблем.....	36
3.3. Основні результати дослідження.....	41
Висновки до третього розділу.....	49
ВИСНОВКИ	52
Список використаної літератури.....	56
Додатки.....	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний технологічний прорив докорінно змінив не тільки сам процес комунікації, а й морфологію культури. На сьогоднішній день, інтернет простір розглядається як якісно нове інформаційно-комунікативне середовище, і від так інтернет-меми, що наразі з'являються та активно функціонують в інтернеті, фундаментально відрізняються від раніше існуючих форм культурного успадкування. Відмітними ознаками зокрема є сама їх форма та природа існування, схильність до самореплікації, гнучкість фрейма використання та багаторазове повторення в різних варіаціях аж до повної втрати сенсу або придбання протилежного значення від початково закладеного. Оскільки будь-який дискурс, започаткований у сучасному інтернет просторі, будь-то політичний, літературний, економічний, науковий або повсякденний, трансформується у розважальний модуль його репрезентації, інформування громадськості починає маскуватися під розваги, і розваги починають здійснювати функцію інформування. [Канашина, 2014, с. 243–249] Як наслідок, комплексне дослідження інтернет-мемів може послужити основою для здійснення соціальної діагностики з метою виявлення «больових точок» глобального суспільства, тобто соціальних проблем, які постають найгостіше у сучасних реаліях, вимагаючи в кожному конкретному випадку глибокого розуміння їх природи, характеру і суті.

У даній сфері на сьогоднішній день залишаються неопрацьованими цілий ряд проблем, дослідження яких в умовах зміни дискурсивних формацій, мають перспективу вивести дослідника-соціолога на ряд куди більш широких і соціально значимих питань.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є соціальна діагностика суспільних проблем.

Предметом – інтернет-меми як інструмент соціальної діагностики.

Результатом проведення соціальної діагностики традиційно є виявлення типових характеристик і причин виникнення різних процесів або явищ. Об'єктами соціальної діагностики можуть виступати як соціальні процеси і

соціальні відносини, так і окремі соціальні феномени. В теоріях середнього рівня, соціальна діагностика використовується як система поетапного вивчення соціальних об'єктів. Кінцевим продуктом проведення діагностики є так званий соціальний діагноз, який представляє собою комплексний науковий висновок про стан досліджуваного об'єкта чи соціального явища, який заснований в першу чергу на систематичному спостереженні і вивченні, яке зазвичай передбачає виявлення причинно-наслідкових зв'язків та особливостей поведінки об'єктів або явищ, які досліджуються.

Мета роботи – дослідити методологічні особливості соціальної діагностики суспільних проблем на основі аналізу інтернет-мемів.

Завдання:

- Визначити місце інтернет-мемів в системі соціальної комунікації;
- Розглянути інтернет-меми як спосіб трансляції соціокультурних кодів та продукування культури;
- Охарактеризувати методологічний аспект використання інтернет-мемів у дослідженні суспільних проблем;
- Визначити основні методологічні проблеми та особливості здійснення соціальної діагностики шляхом аналізу інтернет-мемів;
- Виявити основні проблеми сучасного глобального суспільства, артикульовані через інтернет-меми з образом Грети Тунберг.

Американський вчений когнітивної антропології Рой Д'Арнард у своєму есе присвяченому аналізу мемів зазначає, що інтернет-меми є зазвичай актуальною і оперативною реакцією певної аудиторії на ситуацію. Цей факт дозволяє говорити про необхідність у зрощуванні всіх наукових традицій для правильного розуміння інтернет-мемів, як джерела відтворення соціальних процесів сучасності.

Ключові слова: соціальна діагностика, соціальний діагноз, інтернет-мем, інтернет-простір, суспільні проблеми.

РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ

1.1. Поняття соціальної діагностики, об'єкт, завдання та основна мета її здійснення.

Наприкінці 1920-х років та на початку 1930-х, поступово почав набувати поширення термін «соціальна діагностика». Сам власне термін «діагностика», який у дослівному перекладі з грецької мови означає «розпізнавання», «визначення» був запозичений з медицини, де необхідним є правильне розпізнавання хвороб з метою вибору оптимальних методів їх лікування. Відтак, у широкому значенні, «діагностика» – загальний спосіб отримання вичерпної інформації про досліджуваний об'єкт або процес. [Зайнишева, 2002, с. 69]

Як напрям, соціальна діагностика вперше сформувалась у сфері соціальної роботи. Загалом, значення діагностики в галузі соціальних відносин і процесів є аналогічним так званому «виявленню» характеру захворювання в аналогії з медициною.

Одне з найпоширеніших визначень соціальної діагностики на пост-радянському просторі було запропоновано російською вченою Світланою Беличевою, і сформовано наступним чином: соціальна діагностика є своєрідним аналізом стану соціальних процесів та об'єктів, з метою виявлення проблем їх функціонування у соціальній системі. [Беличева, 2004, с.188] У такому понятті, суть соціальної діагностики зводиться до отримання достовірних знань про обраний досліджуваний об'єкт або соціальний процес. Проте українські вчені Віноградська та Белова у своїх наукових працях присвячених соціальним технологіям [Белова, Віноградська, 2009, с.135] , надають більш широке та ґрунтовне визначення даного терміну, під яким вони мають на увазі:

- діяльність з розпізнавання та аналізу соціальних патологій і проблем;
- процес такого аналізу з формулюванням обґрунтованого висновку про предмет розгляду;
- галузь соціальних наук, присвячена методам отримання знання про суспільство.

Як методологічний інструмент, соціальна діагностика розглядається Холостовою, яка пропонує наступне її визначення : «соціальна діагностика - це методологічний інструмент, що дає управлінським органам необхідні знання, на основі яких розробляються різні соціальні прогнози і проекти, вивчається громадська думка і морально-психологічний клімат в суспільстві.» [Холстова, 2019, с.46]

Як ми можемо спостерігати дане поняття є досить багатозначним. Напротивагу вже зазначеним дефініціям, у англомовному науковому дискурсі традиційним прийнято вважати тлумачення соціальної діагностики Мері Річмонд, запропоноване вченою у 1917-му році. [Payne, Reith-Hall, 2019, p. 67] У своїй науковій праці, вона вважає, що під соціальною діагностикою доцільно розуміти спроби максимально точного визначення соціальної ситуації, тобто її дослідження, збирання доказів та власне процес критичного вивчення та порівняння цих доказів. [Richmond, 1917, p. 28] З такого запропонованого поняття можна вивести загальну мету здійснення соціальної діагностики , а саме – встановлення достовірності інформації про соціальний об'єкта, який досліджується вченим, та прогнозування його можливих змін і впливу на інші соціальні об'єкти. [Зайнишева, 2002, с. 240]

Об'єктами соціальної діагностики можуть виступати як соціальні процеси і соціальні відносини, так і окремі соціальні феномени. В теоріях середнього рівня соціальна діагностика використовується як система поетапного вивчення того чи іншого процесу або явища, як приклад можна навести наркоманію, злочинність, проституцію тощо. Результатом є виявлення типових характеристик і причин виникнення такого процесу або явища. У методичному плані під соціальною діагностикою зазвичай розуміють конкретні методи щодо встановлення та оцінки соціальних відхилень. [Золотова, 2016]

Результатом здійснення соціальної діагностики є так званий соціальний діагноз. Він зазвичай стосується стану досліджуваного соціального об'єкта, або ж соціального процесу. Основні вимоги, які висуваються до соціального діагнозу є наступними:

- з метою його отримання мають застосовуватися кількісні та якісні соціологічні методи;
- він має ґрунтуватися на концептуальній моделі, виготовленій в рамках соціології, або ж суміжних дисциплін;
- соціальний діагноз повинен розглядати об'єкт або явище, яке досліджується через призму його приналежності до певної соціальної підсистеми.

Специфіка соціального діагнозу полягає головним чином у тому, щоб визначити основні найважливіші властивості, які дозволяють виділити засоби діагностичних та соціальних способів отримання потрібної інформації про об'єкт, або явище, яке досліджується. До того ж, діагноз повинен визначати його місце в соціальній структурі та загальні функції, класифікувати підходи до його вивчення.

Серед основних завдань, які можуть бути вирішеними за допомогою використання соціальної діагностики є виявлення, опис та ранжування окремих специфічних особливостей, якостей та властивостей досліджуваного об'єкта, та визначення ступеня їх розвитку та вираженості у якісних та кількісних показниках. [28]

Сучасна соціальна діагностика є досить складним, важким і трудомістким процесом, що вимагає від фахівців не тільки ґрунтовних знань і досвіду, а й багато часу. Важливо пам'ятати, що діагностика соціальних проблем є в першу чергу пізнавальний процес, який з року в рік ускладнюється у зв'язку з використанням інноваційних методів.

1.2. Методи та принципи здійснення соціальної діагностики.

Будь-який технологічний процес, який має місце у соціальній діагностиці володіє власною унікальною структурою. Окремі елементи такої структури мають тенденцію змінюватися в залежності від конкретних умов. Кінцевим продуктом проведення діагностики є так званий соціальний діагноз, який представляє собою комплексний науковий висновок про стан досліджуваного об'єкта чи соціального явища, який заснований в першу чергу на систематичному спостереженні і вивченні, яке зазвичай передбачає виявлення

причинно-наслідкових зв'язків та особливостей поведінки об'єктів або явищ, які досліджуються. Загалом даний процес не є стандартизованим, проте загальна схема методики здійснення діагностики традиційно розбивається на наступні основні етапи:

- 1) початкове ознайомлення з об'єктом або явищем, яке передбачає отримання достовірного уявлення про предмет вивчення;
- 2) проведення загальної комплексної діагностики, під якою мається на увазі постановка конкретних завдань, розбиття процесу на окремі етапи та вибір соціологічних методів діагностування;
- 3) проведення основної діагностики з метою поглибленого дослідження проблем, виміру і аналізу усіх важливих показників;
- 4) побудова рекомендацій та висновків. [Зайнишева, 2002, с.69]

Систему методів соціальної діагностики можна умовно розділити на дві основні групи: методи збору та методи аналізу діагностичної інформації. В основному для здійснення соціальної діагностики використовуються соціологічні та психологічні дослідницькі методи. У процесі винесення соціального діагнозу не можна сліпо довірятися даними, отриманим з використанням якогось одного методу. Оскільки інколи мають місце випадкові зміни в проявах соціальної проблеми, наприклад технічні похибки при психологічних, статистичних, інструментальних та інших дослідженнях. Вибір метода дослідження обумовлюється специфікою соціального об'єкта та діагностованої проблеми, і залежить від багатьох обставин, зокрема які цілі і завдання переслідуються, який контингент є об'єктом діагностики тощо. [Бутрим, 2016]

До групи соціологічних методів збору інформації для здійснення діагностики відносять:

- інтерв'ю, яке виступає найбільш універсальним і є одним з основних методів діагностики; [Холстова, 2019]
- анкетування, зазвичай призначене для виявлення конкретних фактів;

- спостереження, що у соціальній діагностиці передбачає вивчення соціального явища або об'єкта в його природних умовах або умовах, максимально наближених до таких;
- аналіз документів, що застосовуються для одержання з документальних джерел соціологічної інформації, необхідної для здійснення соціальної діагностики; [Кузьменко, 2010]
- експертної оцінки, який використовується як спосіб прогнозування та оцінки окремих властивостей об'єкта соціальної діагностики на основі прогнозів фахівців. [Рудень, 2011]
- аналіз соціального фону, який включає збір і аналіз інформації про соціальне середовище, в якому функціонує досліджуваний об'єкт або має місце соціальне явище; [27]
- соціальний експеримент, як окремий спосіб отримання інформації про якісні і кількісні зміни об'єкта дослідження під дією різних факторів. [Танчин, 2005]

Після етапу збору даних, комплексна обробка та аналіз інформації для винесення соціального діагнозу включає аналіз проблем та факторів, що її провокують, аналіз взаємного впливу даних факторів та порівняння інформації, отриманої з різних джерел, щодо досліджуваного об'єкта соціальної реальності. [Холстова, 2019]

Методи соціальної діагностики ґрунтуються на ряді принципів, як загальних для всіх соціальних наук, так і специфічних. Від так до основних принципів, на яких ґрунтується соціальна діагностика відносять:

- I. Об'єктивність. Даний принцип полягає в неупередженому розгляді вивчаємого соціального об'єкта. Він виключає будь-які можливі спотворення дійсності, адже лише неупереджені висновки мають практичну та наукову значимість для дослідника.
- II. Наукова обґрунтованість.
- III. Причинність. Принцип причинності обумовлений універсальним зв'язком і взаємодією всіх процесів та явищ, які мають місце в реальному світі. Від так цей факт дозволяє не обмежуватися описом окремих явищ в процесі дослідження, а з'ясувати закономірності їх виникнення і функціонування.

IV. Комплексність. У процесі вивченні соціальних феноменів вирішальне значення відіграє комплексний підхід, це пояснюється тим фактом, що соціальна сфера представляє собою переплетення великої кількості різних прямих і опосередкованих людських відносин та дій в найрізноманітніших формах їх прояву. [Зотова, Краева, 2016]

1.3. Предметне поле соціальної діагностики суспільних проблем.

Об'єктами соціальної діагностики можуть виступати як соціальні процеси і соціальні відносини, так і окремі соціальні феномени. В теоріях середнього рівня соціальна діагностика використовується як система поетапного вивчення того чи іншого процесу або явища, як приклад можна навести наркоманію, злочинність, проституцію тощо. Результатом є виявлення типових характеристик і причин виникнення такого процесу або явища. Серед основних завдань, які можуть бути вирішеними за допомогою використання соціальної діагностики є виявлення, опис та ранжування окремих специфічних особливостей, якостей та властивостей досліджуваного об'єкта, та визначення ступеня їх розвитку та вираженості у якісних та кількісних показниках. [28]

У сфері вивчення інтернет-мемів на сьогоднішній день залишаються неопрацьованими цілий ряд проблем. Особливо цікавими і мало освітленими наприклад є соціальні механізми популяризації мемів, зокрема, те, як і чому конкретний мем набуває свій статус популярного, а також «смерть» мема, яка пов'язана з припиненням його експлуатації та зацікавленості у ньому аудиторії. [Канашина, 2014, с. 90–101] Дослідження даних феноменів в умовах зміни дискурсивних формацій, домінуючих в українському суспільстві, як цілком типовому для пострадянського простору, мають перспективу вивести дослідника-соціолога на ряд куди більш широким і соціально значимих питань, наприклад, питань про можливості і шляхи соціального діалогу різних поколінь, різних соціальних груп, питань про інструменти соціальної інтеграції та солідарності в сучасному суспільстві комунікації та нарешті, питання про те, в якому ж напрямку змінюється сам спосіб знання про суспільство і про себе в

його просторі. Саме цим і аргументується необхідність вивчення інтернет-мемів у сучасному науковому дискурсі.

У рамках здійснення соціальної діагностики на основі вивчення інтернет-мемів доречним є використання методів аналізу документів, тобто проводити якісний аналіз з використанням логічної і інтуїтивної оцінки. Власне зміст інтернет-мема необхідно інтерпретувати на підставі сумарної якісної оцінки, що виявляє суть інформації, яка міститься в ньому. Традиційно для проведення подібного дослідження, перш за все, вивчається область, в якому воно проводиться. У рамках цього визначається класифікаційна приналежність документа, тобто інтернет-мема. Надалі важливим є дослідження хто є автором документа та які були цілі створення мема, як зазначалося у першому розділі, інтернет-мем в першу чергу представляє собою результат творчої взаємодії багатьох користувачів різних соціальних мереж, відповідно він не передбачає закріплення за собою одного автора [Марченко, 2013, с. 20–18] і від так значну роль в інтерпретації відіграє реконструкція культурного середовища, в яку був включений автор на відміну від власне його персони. Виходячи з цієї тези, необхідним встановлення носієм якого сенсу інтернет-мем був для самого автора і його середовища. Важливим є встановлення зв'язка інтернет-мема з іншими документами і подіями, перевірка його надійності та достовірності, змісту оцінок або проблем, відображених у ньому.

Серед усіх методів, які використовуються дослідниками для здійснення соціальної діагностики, дослідження інтернет-мемів у сучасних умовах можливе за використання методу кейс-стаді, якщо дослідника цікавить певне окреме питання щодо зародження і функціонування інтернет-мемів окремого типу, та контент-аналіз. Доречність використання методу контент-аналізу пояснюється його характеристикою як одного з найбільш формалізованих методів аналізу документів на основі перекладу якісної інформації в кількісні показники. Завичай він застосовується за необхідності зіставлення однопорядкові даних, що містяться у великій кількості документів, або для того, щоб систематизувати великі обсяги матеріалу. Процедура контент-аналізу починається з визначення предмета аналізу та виділення категорії аналізу –

досліджуваного поняття, яке має деякі ознаки у змісті документа, так звані смислові одиниці. Під смисловими одиницями розуміються якісні одиниці аналізу, що відносяться до досліджуваної категорії. Відтак, у документі виділяють одиницю аналізу, тобто його частин, що відносяться до відповідної категорії аналізу і містить необхідні смислові одиниці. Наступний етап проведення дослідження полягає у визначенні одиниць рахунку, тобто частот появи даних смислових одиниць в досліджуваних документах і обсягу уваги, що приділяється цим одиницям.

Кейс-стаді на відміну від контент-аналізу, на сьогоднішній день стикається з невизначеністю у методологічному вимірі як у вітчизняній науці, так і в глобальному науковому дискурсі. Недостатня увага до основних методологічних засад даного методу призводить до появи проблем з інтерпретацією та обґрунтуванням результатів досліджень проведених за його використання. [Яковлєв, 2011] Відтак, вчена з Норвегії Хрестина Майєр вважає, що невизначений статус даного методу детермінуються, тим фактом, що вчені не здатні дійти згоди у його розумінні. Таким чином, часто під кейс-стаді розуміють стратегію дослідження, дизайн дослідження, особливу процедуру збору даних, або ж якісну методологію. [Mayer, 2001, с. 349]

Висновки до першого розділу.

Українські вчені Віноградська та Белова у своїх наукових працях присвячених соціальним технологіям [Белова, Віноградська, 2009, с.135], надають наступне ґрунтовне визначення терміну соціальна діагностика:

- діяльність з розпізнавання та аналізу соціальних патологій і проблем;
- процес такого аналізу з формулюванням обґрунтованого висновку про предмет розгляду;
- галузь соціальних наук, присвячена методам одержання знання про суспільство.

Об'єктами соціальної діагностики можуть виступати як соціальні процеси і соціальні відносини, так і окремі соціальні феномени. В теоріях середнього рівня соціальна діагностика використовується як система поетапного вивчення

того чи іншого процесу або явища. Результатом є виявлення типових характеристик і причин виникнення такого процесу або явища. У методичному плані під соціальної діагностикою зазвичай розуміють конкретні методи щодо встановлення та оцінки соціальних відхилень. [Зотова, 2016]

Результатом здійснення соціальної діагностики є так званий соціальний діагноз. Він зазвичай стосується стану досліджуваного соціального об'єкта, або ж соціального процесу. Основні вимоги, які висуваються до соціального діагнозу є наступними:

- з метою його отримання мають застосовуватися кількісні та якісні соціологічні методи;
- він має ґрунтуватися на концептуальній моделі, виготовленій в рамках соціології, або ж суміжних дисциплін;
- соціальний діагноз повинен розглядати об'єкт або явище, яке досліджується через призму його приналежності до певної соціальної підсистеми.

Специфіка соціального діагнозу полягає головним чином у том, щоб визначити основні найважливіші властивості, які дозволяють виділити засоби діагностичних та соціальних способів отримання потрібної інформації про об'єкт, або явище, яке досліджується. До того ж, діагноз повинен визначати його місце в соціальній структурі та загальні функції, класифікувати підходи до його вивчення. Серед основних завдань, які можуть бути вирішеними за допомогою використання соціальної діагностики є виявлення, опис та ранжування окремих специфічних особливостей, якостей та властивостей досліджуваного об'єкта, та визначення ступеня їх розвитку та вираженості у якісних та кількісних показниках. [28]

Систему методів соціальної діагностики можна умовно розділити на дві основні групи: методи збору та методи аналізу діагностичної інформації. В основному для здійснення соціальної діагностики використовуються соціологічні та психологічні дослідницькі методи. У процесі винесення соціального діагнозу не можна сліпо довірятися даними, отриманим з використанням якогось одного методу. Оскільки інколи мають місце випадкові зміни в проявах соціальної проблеми, наприклад технічні похибки при

психологічних, статистичних, інструментальних та інших дослідженнях. Вибір метода дослідження обумовлюється специфікою соціального об'єкта та діагностованої проблеми, і залежить від багатьох обставин, зокрема які цілі і завдання переслідуються, який контингент є об'єктом діагностики тощо. [Бутрим, 2016]

Сучасна соціальна діагностика є досить складним, важким і трудомістким процесом, що вимагає від фахівців не тільки ґрунтовних знань і досвіду, а й багато часу. Важливо пам'ятати, що діагностика соціальних проблем є в першу чергу пізнавальний процес, який з року в рік ускладнюється у зв'язку з використанням інноваційних методів.

РОЗДІЛ 2. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-МЕМІВ

2.1. Історія появи та вивчення інтернет-мемів.

Термін «мем» в його поширеному значенні був запропонований англійським еволюційним біологом Річардом Докінзом в 1976 році для позначення одиниці культурного успадкування. У своїй праці «Егоїстичний ген» Річард Докінз міркує про те, що відрізняє людину від інших живих істот на Землі, і приходиться до висновку, що головна відмінність – це культура. Взнявши за основу аналогії гену як одиницю спадкової інформації, Докінз став шукати термін, який позначав би одиницю культурної інформації, взявши давньогрецьке слово «міметес», що перекладається як «наслідувач», «імітатор». Для зручності автор відсік від його похідного «мімем» перший склад і отримав слово «мем». [Докінз, 2013, с.512]

За аналогією з геном в еволюції живої природи, така одиниця культурного успадкування як «мем», за словами вченого, забезпечує соціальну еволюцію. Від так мему повинні володіти тими ж якостями, що і гени у генетиці, зокрема:

- 1) плодovitістю;
- 2) довговічністю (не окремої копії, а концепту в цілому);
- 3) точністю копіювання.

За Докінзом, мему поширюються від однієї людини до іншої через процес імітації. «Хороші» мему, за словами автора, володіють високим ступенем виживання в культурному середовищі, тобто наділені психологічною привабливістю для людей, які з готовністю їх копіюють протягом багатьох поколінь. Річард Докінз наголошує на тому факті, що копії мемів повинні бути ідентичні або майже ідентичні оригіналу, у аналогії так само, як гени зберігають свої властивості при передачі спадкової інформації. Проте він зазначає, що мему загалом не копіюються в точності, а скоріше, передача мемів реалізується за допомогою постійні мутації та злиття. У своїй праці британський вчений стверджує, що мему мають здатність закріплюватися у великій кількості індивідуальних свідомостей у певний період час, завдяки чому домінують в

даному часі і просторі. До того ж, вони мають високі шанси виживання, тобто мають більшу ймовірність закріпитися в мемофонді. [Докінз, 2013, с. 512]

У той же час, серед мемів існує конкуренція, яка виражається в боротьбі за місце в людській пам'яті і за увагу, яку приділяють мему. Британський фізик Девід Дойч в книзі «Початок нескінченності: Пояснення, які змінюють світ» дискутував з Річардом Докінзом і дослідницею мемів Сьюзан Блекмор з приводу визначення мемів та механізмів їх зародження. Дойч впевнений, що меми не можуть породжуватися імітацією, і вважає, що меми – це знання, тобто «гіпотетичні пояснення, які перед тим, як хтось взагалі зможе їх перейняти, піддаються критиці і перевірці». Саме меми, на його думку, складають механізм творчого мислення та відповідальні за еволюцію людини. [Deutsch, 2012]

Така аналогія Річарда Докінза та запозичення з генетики свого часу, відкрило перспективи створення нової моделі розвитку культури. Окремі гуманітарні вчені навіть почали говорити про створення нової наукової дисципліни – меметики.

Перші спроби використати ідеї меметики в рамках науки належать в основному філологам, які займалися когнітивної лінгвістикою. Проте як виявилось у лінгвістиці, значенням поняття «мем» дублює базове для лінгвістики поняття концепту, та є аналогічним дефініціям символу, фрейму і багатьом іншим. [Кват, 2013, с.3] Від так у науковому дискурсі постало питання, що ж насправді є «мемом», і чи взагалі є необхідність у даному понятті, адже за Докінзом, мемами можуть виступати мелодії, ідеї, крилаті вирази, поширені уявлення тощо. Меми можуть підтримувати один одного і існувати разом, у вигляді єдиного комплексу - мемкомплексу, як адаптованого стабільного набіру мемів. Одним з прикладів, які наводить вчений для ілюстрації мемкомплекса є церква з її архітектурою, обрядами, законами, музикою, образотворчим мистецтвом і письмовими свідченнями. [Докінз, 2013, с.512]

Вчений також неодноразово підкреслює вірусну природу мема, його «інфекційність», під якою автор розумів здатність паразитувати в мозку людини (свого носія).

Попри багато дискусій та невідповідностей, Річард Докінз вважав, що його теорія має потенціал для дослідження та пояснення питань, які в першу чергу пов'язані з походженням і відмінностями культур в різних частинах світу. Відтак, така теорія Докінза оформилася в теорію про свідомість та культуру. Саму власне назву для неї в 1983 році запропонував американський фізик Дуглас Хофштадтера. У 1988 році слово «мем» було занесено до Оксфордського словника, у якому її значення пояснювалось наступним чином: «елемент культури або системи поведінки, що передається від одного індивідуума до іншого за допомогою імітації або іншим негенетичним чином». Проте не зважаючи на це, дослідники-меметисти не завжди сходяться в тому, що саме можна вважати мемом. Відтак на сьогоднішній день, мемом доцільно називати інформацію в тій або іншій формі (мультимедійних об'єктів, фраза, концепція тощо), як правило, дотепну і іронічну, яка спонтанно набуває популярності, поширюючись в інтернеті різноманітними способами (за допомогою соціальних мереж, форумів, блогів, месенджерів) та аналізувати її за допомогою лінгвістичних, культурологічних та інших концептів, але не змішуючи мематичне трактування терміна зі спостережуваним явищем. [Голиков, Калашников, 2016, с. 158-167]

2.2. Тематика, структура, класифікація, властивості та функції інтернет-мемів.

Незважаючи на те, що перші меми в Інтернеті, ймовірно, належать до часу появи сервісів миттєвого обміну повідомленнями та сторінок форумного типу, перші англomовні меми датовані 1982 роком. Мем як об'єкт дослідження у соціальних науках не є чимось новим. Ущільнення комунікації, а найголовніше – її публічний характер і перетворення її в загальнодоступну, створили умови для активного вивчення мемів. Таким чином, разом з мемами активно досліджується і інтертекстуальність, використовується цитатність, політичні гасла тощо. Проте досі існує проблема, яка стосується місця меметики в структурі наукового знання. Саме тут з'являють найбільш вагомні суперечності. Велика кількість вчених вважає, що меметика – це не науковий «мейнстрім»,

тому її «науковість» доводиться оцінювати і по тому, як її позиції співвідносяться із суміжними науками. Меметика як теорія еволюційної психології вступає в конфлікт з антропологією, етнологією, соціологією, лінгвістикою, а більш пізні роботи присвячені конфлікту меметики з нейронаукою та кібернетикою. Велику кількість наукових питань, які насамперед пов'язані з походженням культур, різних мов, соціальною поведінкою людини, меметика розглядає з точки зору реплікації мема в тій чи іншій його формі: ідеї, слова, звуку, манери поведінки. Від так, для меметики важливий швидше механізм процесу зміни, але не його причини, об'єкт чи умови існування. [Голиков, Калашников, 2016, с. 158-167]

До функцій інтернет-мемів традиційно відносяться:

- 1) Ідентифікація та соціалізація. Роль мемів як в ситуативному ототожненні невідомого з чимось до цього відомим суб'єкту, так і в тривалій ідентифікації не підлягає сумніву. Така ідентифікаційна функція, проявляється у вірусній природі мема і стає спорідненим механізмом соціалізації. Стикаючись з незнайомою формою повідомлення, адресат змушений будь-якою доступною йому технікою нарощувати своє соціальне знання;
- 2) Конструювання соціального простору. Зазвичай здійснюється як на рівні практик, до прикладу маркування через ставлення до мему або його відтворення, так і на рівні структур, а саме маркування через реплікацію і експлуатацію мема;
- 3) Практична мобілізація. Дана функція проявляється у тому, що мем стає вдалим інструментом запуску механізмів масової поведінки. Хорошим прикладом цього є політичні і медійні меми. Інтернет-мем, як і будь-яке публічне висловлювання в інтернеті, заявляє претензію на правдивість і соціальну значимість, адже сенс, осмисленість і функціональність висловлювання мають на увазі самим фактом його публічного озвучування;
- 4) Ієрархізація в контексті встановлення соціального порядку. Важливо зазначити, що даний порядок встановлюється як щодо агентів, так і по

відношенню до знань як сконструйованої реальності; [Голиков, 2011, с. 27–34]

- 5) Фільтрація і регламентація процесів включення і виключення. Ця функція є процесуально важливою для існування соціальних груп, застосування мобілізаційних технологій та створення ідентифікаційних конструктів. Регламентація процесів виключення або включення може реалізовуватися за допомогою мема на наступних рівнях, по-перше, це змістове наповнення мема інформацією, що включає протиставлення «своїх» і «чужих» за певною ознакою, або створення абсолютно нового повідомлення, потенційно здатного перетворитися в мем. По-друге, розповсюдження мема між учасниками публічної комунікації, в результаті якого вони, певним чином реагуючи на повідомлення, підрозділяються на «згодних» або «незгодних» відповідно до ступеня близькості їм установок, цінностей та почуття гумору автора. [Голиков, Калашников, 2016, с. 158-167]

Важливо зазначити, що оскільки інтернет-мем в першу чергу представляє собою результат творчої взаємодії багатьох користувачів різних соціальних мереж, відповідно він не передбачає закріплення за собою одного автора. [Марченко, 2013, с. 18] До того ж, українська дослідниця Чернікова у своєму дослідженні, присвяченому вивченню феномена інтернет-мемів у лінгвістичному аспекті, виділяє наступні їх основні властивості:

- інтернет-меми не є обмеженими у часі;
- інтернет-меми містять в собі більше інформації, ніж можна побачити на поверхні, адже вони збільшого певною мірою посилаються на окрему ситуацію;
- з часом семантичне та етимологічне наповнення мема трансформується, а залишається лише форма й ситуативне значення;
- хоча зазвичай форма мема є фіксованою, проте в той же час може підлягати ситуативній трансформації. [Чернікова, 2015]

Також авторка у результаті своєї роботи виводить і пропонує читачам наступну класифікацію інтернет-мемів, умовно поділяючи їх на вербальні, невербальні та комплексні. Вербальні меми у такому поділі, включають в себе

слова, словосполучення та речення, тоді як невербальні презентують візуальні, аудіальні та жестові елементи. Комплексним в свою чергу, є поєднання одразу двох зазначених класів, і від так меми такого типу можуть бути представленими як вербально-аудіальні, вебально-жестові, вербально-візуальні тощо.

Класифікація та типологізація інтернет-мемів є важливими для їх дослідження і вивчення. В якості підстави для класифікації можуть бути запропоновані різні критерії:

- 1) Спосіб вираження інтернет-мемів. Як зазначено вище, згідно такої класифікації меми поділяють на вербальні, невербальні та комплексні, або ж гібридні.
- 2) Джерело виникнення інтернет-мемів.
- 3) Структура мема.

Традиційно найчастіше у дослідженнях використовується саме перша з перерахованих класифікацій, від так інтернет-меми поділяють на текстові, меми-зображення, гіфи, медіамеми та креолізовані меми. [Щурина, 2014, с. 102-108] Текстові меми зазвичай виражені за допомогою слів, окремих фраз та текстових фрагментів. Джерела їх виникнення зазвичай вельми різноманітні: актуальні події, гарячі новини в ЗМІ, артефакти матеріальної культури, художні фільми, персонажі серіалів або аніме, анекдоти, комп'ютерні ігри, висловлювання відомих медійних особистостей тощо. Текстові меми використовуються як і в різних видах інтернет-спілкування, так і в якості текстових компонентів різних жанрів, таких як інтернет-комікси. В свою чергу, меми-зображення існують в трьох основних різновидах. По-перше, у вигляді впізнаваного зображення, в якому головна увага звернена на візуальну частину, по-друге, так званої «фотожаби», тобто результату творчої переробки зображення за допомогою графічного редактора. По-третє, загального образу, який вміщує продсталення кристувачів про деяких персонажів. На відміну від перших двох типів, медіамеми є комічними відеосюжетами, які розміщуються на особистих сторінках користувачів, передаються один одному, і таким чином широко поширюючись в мережі. Так само як і гіфи, які представляють собою анімовані картинки, короткі невербальні замальовки, що фіксують, як правило,

якусь емоційну реакцію і тому найчастіше використовуються в коментарях. Одним різновидом є креолізований мем, який містить як вербальну, так і невербальну частину. [Сорокин, 1990, с.180] Джерелами креолізованих інтернет-мемів служать різні комічні інтернет-жанри, вони представляють собою впізнавані зображення на стандартному заданому тлі, супроводжувані написами. При цьому змінною частиною є напис, а фон і зображення залишаються, за рідкісним винятком, стандартними [Нежура, 2012, с. 47 – 52]

Особливе значення має структура інтернет-мемів. За структурою, виділяють наступні основні типи мемів:

- 1) Двоскладні меми. Їх особливістю є висловлення, яке складається з двох частин зав'язки і непередбачуваною кінцівкою з використанням шаблонного зображення.
- 2) Компаративні меми. Є заснованими на зіставленні кількох зображень, об'єктів, точок зору на одну ситуацію. Комічний ефект у такому разі визначається розбіжністю ідеального з реальним або конфліктом вічного з тимчасовим.
- 3) Метамеми. У своїй більшості, такі меми безпосередньо відсилають до інших мемів. Їх ідентифікація та інтерпретація вимагає значних зусиль від адресата. Метамеми зазвичай обіграють інші існуючі структурні типи мемів. [Щурина, 2014, с. 102-108]

2.3. Місце мемів в системі соціальної комунікації.

Виникнення та обговорення інтернет-мемів пов'язано в першу чергу з відносно масовим обговоренням і використанням мережі, та появою безлічі посилань на них в просторі публічної комунікації. Це розкриває принципово розважальний характер інтернет-мемів, які фактично представляють собою зліпки комунікативного середовища, в якому вони з'явилися.

Розвиток комунікаційних технологій початку двохтисячних посприяв швидкості спілкування та надав учасникам свободу у колективній творчості. При цьому важливим є те, що мем вписується в логіку «ентертеймізації», тобто розважання сучасних медіа, які переводять будь-який дискурс, будь-то

політичний, літературний, економічний, науковий, повсякденний, в розважальний модуль його репрезентації. Від так інформування громадськості починає маскуватися під розваги, і розваги починають здійснювати функцію інформування. [Канашина, 2014, с. 243–249]

У процесі створення і поширення інтернет-мема, користувач реконструює і транслює для інтернет-спільноти своє специфічне світобачення, тим самим роблячи його певною мірою публічним, і як результат це зміцнює відповідні позиції у інших користувачів мережі. У разі якщо його рефлексія знаходить відгук, то мем продовжує передаватися і існувати. Американський вчений когнітивної антропології Рой Д'Арнард у своєму есе присвяченому аналізу мемів зазначає, що якщо послання сприймають як релевантні і стають частиною значущих систем реципієнтів, то їх значення засвоюється. Якщо в співтоваристві немає згоди з приводу релевантності та послання відкидаються, вони все одно породжують дискусію. Такий обмін думками підтримує цілісність спільноти, зміцнення загальної та індивідуальних значущих систем. [D'Andrade, 1984, с. 88–119] Тобто можна стверджувати, що меми є актуальною і оперативною реакцією певної аудиторії на ситуацію. Зазвичай інтернет-меми загострюють на ній увагу, породжують дискусію або хвилю нових мемів. Російська вчена Зінов'єва зазначає, що у разі, якщо меми в точності описують ситуацію, що склалася і прийнятні для картини світу, яка поділяється спільнотою, то вони інтегруються в неї. Від так, обмін мемами впливає на формування і доповнення соціальної та індивідуальної картини світу. [Зінов'єва, 2015]

Практика обміну інтернет-мемами всередині певної спільноти зміцнює відносини в групі, що в свою чергу збільшує груповий і особистий соціальний капітал. Як зазначав П'єр Бурдьє: «для підтримки групових зв'язків агентам необхідні, по-перше, постійний обмін, по-друге, підтримка власного іміджу і, по-третє, відмежування від інших груп» [Бурдьє, 2002, с. 66].

Меми загалом легкі для передачі у межах самої групи. Їх правильне розкодування, відтворення і передача служити підтвердженням факту приналежності до групи та, що більш важливо, символічно відмежовує членів

однієї групи від інших, тобто тих, хто не розуміє вкладеного у них сенсу. Від так, можна дійти до висновку, що межі циркуляції мемів можуть свідчити про межі групи, саме так меми приймають участь у відтворенні і накопиченні соціального капіталу. Правильно декодуваючи і поширюючи меми, користувач встановлює свою ідентичність, асоціюючи себе з певною спільнотою. При цьому, він може і не брати участь в житті інтернет спільноти та не вступати активно в обговорення.

Однією з найважливіших особливостей інтернет-мемів є те, що вони демократичні при передачі, тобто розміщуються в загальнодоступних місцях, де їх може розмістити, скопіювати або поширити будь-який користувач мережі. [Зінов'єва, 2015] Оскільки для розкодування інформації, яку несе в собі інтернет-мем, потрібно володіти відповідною культурною базою, тематично вони відображають реалії, особисті історії та культуру саме тієї спільноти, де зароджуються та циркулюють.

Від так, різновиди інтернет-мемів, які потрапляють у поле зору кожного окремого користувача мережі, природно обмежуються селективністю комунікації груп, до яких він належить. Простота так званого «нагадування» і природність цієї селективності забезпечуються, перш за все, конвергентною природою мема, який використовує графічні та мовні можливості, щоб передати культурну інформацію. [Канашина, 2013, с.243–249] Виходячи з цієї тези, мем є психологічною структурою, вираженою вербально, візуально або ж синтетично, яка апелює до попереднього досвіду та знань комунікатора і реципієнта без очевидності даної апеляції. До того, ж Інтернет-меми містить певну новизну, найчастіше жарт і по-іншому інтерпретують знання учасників комунікативного процесу. У разі вдалого збігу форми і змісту мема зі знанням реципієнта і доречністю жарту, мем надає його досвіду певну форму, яка, будучи засвоєною, працює подібно стереотипу, а саме спрощує реальність, дозволяючи організувати подальший досвід за допомогою відомої структури. Так, якщо агент комунікації засвоїв певний мем, запам'ятавши його і навчившись їм оперувати, повідомлення в подальшій комунікації, а іноді і суб'єктивний досвід поза нею, у разі хоча б найменшої аналогії в своїй структурі з мемом знаходять

його форму. Тому надмірність засвоєння мемів очевидно веде до спрощення індивідуального досвіду, зниження рефлексивності сприйняття, переходу на специфічний мем-сленг в спілкуванні. До того ж, це сприяє стереотипізації та примітивізації перцептивних і комунікативних практик.

Важливо зазначити, що хоча інтернет-мем завжди несе з собою сліди якогось-небудь нарративу, він майже ніколи не зберігає відсилання до оригінальної історії. Його значення, на відміну від символу, є нестабільним набром погано пов'язаних знаків, кожний з яких може бути відчужений або замінений будь-яким учасником комунікації в довільний момент. Мем, будучи центром структурованих комунікативних практик, при цьому є швидкоплинним та часто характеризується нетривалим існуванням у часі. [Еріксен, 2004, с. 196]

Отже, тривалість існування і популярність інтернет-мема опосередкована його застосовністю в різних дискурсах, а також тим, наскільки вичерпаними виявляються тематика і форма мема. Довгограючим мемом стає той, у якому дотримується певний баланс між обсягом, доступністю або специфічністю необхідних для його розуміння знань і універсальністю структури.

Загалом, меми являють собою смислову єдність вербальної і невербальної інформації [Данилова, 2015, с. 37–40], що впливає на реципієнта. Субмова інтернет-мемів очевидно розвивається: особливістю сучасних мемів є не просто наявність, а й ускладненість візуальної складової. Не тільки сам інтернет-мем звертається до попереднього досвіду, а й окремо взяте декодування його візуальної складової вимагає обізнаності про стиль виконання, а в разі фотографії – впевненого впізнавання зображеного.

У своїй науковій публікації Олена Йосипівна Голованова зазначає, що інтернет-мем, розміщений в медіапублікації, по суті, є оформленням ситуації соціальної взаємодії між автором і читачем. Іконічний елемент в ньому виконує функцію засобу максимально швидкої і точної передачі не тільки інформації як такої, а й ставлення до неї автора. [Голованова, 2015, с.135–141.] Ця передача здійснюється недискурсивно, а відтак не підлягає контролю з боку формальних інституцій та формам суспільної свідомості, як наприклад правом, законами, релігійними догмами тощо, і відповідно, підлягають контролю лише з боку

такої важко формалізованої і важко реалізованої комунікації, як моральна комунікація. [Аршинська, 2015, с. 10–16]

Лінгвіст А. Білоус констатує, що інтернет-мем сьогодні виступає скоріш як так званий «помножувач аргументів», тобто з'являється ситуація, коли оратор один і той же аргумент повторює кілька разів в різних формулюваннях. [Білоус, 2015, с. 178–183] Соціологічно очевидним фактом, що впливає з такого припущення є те, що це скоріше є технікою аргументації інфальтивної дискусії, тобто дискурсу повторення, емоцій і міфу.

Незважаючи на переважне існування в інтернеті, більшість мемів так чи інакше апелюють до соціально значимих подій, які мають невіртуальні витoki і наслідки. Ціла плеади мемів містять вербальний опис звичних для адресанта і адресата ситуацій, прив'язуючи їх до візуального контексту. Результатом є не тільки ототожнення реципієнта з автором, але не рідко і трансляція фрагментів соціального досвіду, ігрове переживання соціальних ситуацій. [Щурина, 2014, с. 102–108] В такий спосіб здійснюється реконструювання спільноти, надання зразка ідентичності.

Оскільки, сучасний комунікативний простір представляє собою багат шарову композицію, яка є диференційованою як практиками, так і структурами. Під структурною диференціацією комунікативного простору, в термінах подвійного конструювання соціального простору по П'єру Бурд'є [Бурд'є, 2005, с. 576] розуміється диференціацію знань, тобто відмінність саме в знаннях, якими володіють агенти. На основі такої інтерпретації, можна стверджувати, що у сучасних реаліях різні соціальні агенти мають не рівний доступ до комунікативного простору, зокрема інтернету. Від так, вони не володіють повною мірою знанням про специфічні комунікативні практики і фрейм, характерні для цього простору. Важливою також є різниця в практиках використання інтернету користувачами. Представники молодшого покоління мають тенденцію споживати інформацію без певної мети, тоді як для користувачів старшого віку характерно функціональне використання інтернету. Це призводить до руйнування традиційних і традиційно відтворюваних каналів

і способів трансляції та передачі знаннєвих конструктів. [Бутрим, 2016, с. 158–167]

Як наслідок таких таких змін, меми, що наразі з'являються в інтернеті, фундаментально відрізняються від раніше існуючих варіантів культурного успадкування простотою і швидкістю поширення. Від так виникає ряд особливостей сучасних інтернет-мемів:

- 1) висока повторюваність;
- 2) періодичність існування;
- 3) колосальна дистанційваність форми від змісту;
- 4) гнучкість фрейма використання;
- 5) інтертекстуальність його природи при анти-текстуальності процедур його використання. [Бутрим, 2016, с. 158–167]

Підводячи підсумок, інтернет-мем як явище сучасного простору комунікацій, проявляючись у повсякденному житті користувачів мережі як щось динамічне, швидкоплинне та легке для сприйняття, у своїй природі володіє складною внутрішньою структурою і змістом.

2.4. Дослідження суспільних проблем через зміст Інтернет-мемів.

Оскільки сучасний технологічний прорив докорінно змінив не тільки сам процес комунікацій, а й морфологію культури [Олешкова, 2017], вивчення соціокультурного простору за допомогою використання інтернет-мемів стикається з новими методологічними труднощами. Такі питання здебільшого стосуються проблеми вимірювання, які впливають у наступних методологічних труднощах:

- Як виміряти мем і як зафіксувати факт його самовідтворення, передачі і поширення?
- Як правильно описати мем і визначити його зміст? [Голиков, 2011, с. 158–167]

Стосовно постановки першого питання, з урахуванням природно-наукової області походження, а також подальшого міждисциплінарного характеру аналізу мемів як «одиниць культурного наслідування» та поняття «відтворення» використовується в двох сенсах. З одного боку, мова йде про певну

інформаційну перевагу самого мема, який, відповідно до еволюційних законів, повинен мати властивості, які зумовлюють повторення його структури і сенсу іншими суб'єктами. Інтернет-мем здатний до тиражування, однак проявляє стійкість тільки в певному контексті. Від так, якщо реципієнт перебуває поза процесом референції або ж сам референт втратив суспільну актуальність, відбувається так зване «старіння» мема. З іншого боку, стійкий в рамках конкретної просторово-часової перспективи такий феномен, як мем, здатний відтворювати окремі процеси і явища за допомогою кодування їх характеристик. [Олешкова, 2017]

Проблема опису мема, полягає у тому, що візуальний образ не можна зводити лише до контексту, оскільки зображення володіє власними «ефектами» [Rose, 2007, р. 6–27]. Образ, відображений в зображенні, виступає значущим елементом соціокультурної реальності. У сучасній науковій літературі фотографічний візуальний образ проаналізовано більш ґрунтовно, тому методологічні орієнтири, які супроводжують його використання, можуть послужити основою для розуміння специфіки інтернет-мемів. При цьому важливо враховувати, що навіть таке джерело, як фотографія, не представляє собою тільки лише реєстрацію навколишньої дійсності. Від так, аналіз і інтерпретація мемів дозволяють зрозуміти як соціокультурний простір, виявивши його реперні точки, так і суб'єкта, за допомогою якого цей простір репрезентується. А текстові і візуальні репрезентації світу в свою чергу дозволяють надати осмисленість навколишньої дійсності, перетворити за словами Барта «побутову річ» в «духовний досвід». [Барт, 2003, с. 512]

Використовуючи напрацювання Пітера Штомпки [Штомпка, 2007, с.168] і Дональда Матисона [Матисон, 2013, с. 264] можна виділити ряд наукових традицій, які сприяють виробленню алгоритму інтерпретації інтернет-мемів, а саме: герменевтика, семіотка і дискурс-аналіз.

Герменевтичний підхід в першу чергу, виходить з установки, що суб'єкт прагне оцінити навколишню дійсність і формулює оцінку, яка є відмінною від іншого суб'єкта. У зв'язку з цим зображення представляє собою відзеркалення

особистого досвіду суб'єкта. Загалом основні принципи герменевтики у роботі з інтернет-мемами, можна умовно звести до кількох основних положень:

- 1) візуальну і текстову складову мема необхідно вивчати не в ізоляції, а в загальному контексті, цілісній структурі;
- 2) при тлумаченні важливо скласти по можливості найбільш повну уяву про основні характеристики авторів;
- 3) значну роль в інтерпретації грає реконструкція культурного середовища, в яку був включений автор;
- 4) у окремих випадках необхідним є здійснення ретельного граматичного і філологічного аналізу текстового повідомлення інтернет-мема відповідно до законів мови його оригіналу;
- 5) важливим під час здійснення аналізу є визначення до якого типу належить мем;
- 6) цілісному розумінню змісту інтернет-мема може сприяти порівняльний метод, тобто зіставлення його з іншим аналогом;
- 7) перш за все, дослідник зобов'язаний встановити, носієм якого сенсу мем був для самого автора і його середовища.

Виходячи з цього, при роботі з візуальним джерелом важливо визначити наступну інформацію, що стосується як самого зображення, так і наступних коментарів:

- громадська позиція суб'єкта: стать, вік, гендер, професія тощо;
- ознаки упереджень, стереотипів, симпатій, антипатій, ворожості при створенні аналізованого об'єкта;
- емоції, що супроводжують зображення.

Герменевтична точка зору і розуміння візуального джерела проявляється у відношенні як суб'єкта, який транслює зображення, так і самого зображення. Тут необхідно провести рефлексивний аналіз контексту зображення. Ідентифікація подієвого ряду і модальності «висловлювання» про нього дозволяє виявити типові мотиваційні наміри автора. Необхідно спробувати зіставити суб'єктивність автора і візуальний зміст об'єкта. Суб'єктивна складова може залишатися за межами нашого пізнання. Фактично мова йде не про

знання, а про уявлення дослідника. Художні особливості зображення, зокрема прагнення створювати образ в контексті тенденцій моди, може ускладнити виявлення специфіки об'єкта як способу репрезентації реальності. Інакше кажучи, так звана естетизація може стати перешкодою для соціологічного аналізу. У підсумку можна отримати деформований образ як суб'єкта, так і суспільства в цілому.

Семіотика як область наукового знання досліджує способи передачі інформації за допомогою знакових символів. У контексті вивчення інтернет-мемів, семіотичний підхід передбачає фокусування уваги дослідника не на суб'єкті, а на образі. Більш того, візуальний об'єкт повинен бути зрозумілий автономно від свого носія. Культурні значення образу у зв'язку з цим репрезентовані як типовий набір правил і норм, характерних для соціуму в цілому.

Виходячи з тези, що інтернет-мем є семіотичним комплексом, що характеризується особливими дискурсивними ознаками. Поліmodalність інтернет-мема вимагає використання декількох способів передачі інформації за допомогою одного об'єкта. Головним чином мається на увазі поєднання вербального і невербального компонентів комунікації. У зв'язку з цим потрібно виділити три ключові типи мемів з різним ступенем поліmodalності:

- 1) текстові;
- 2) візуальні;
- 3) поєднання текстових і візуальних образів. [Олешкова, 2017]

З точки зору семіотики знаки представляють собою особливий тип реляцій, проникнути в специфіку яких без формалізації досить складно. У контексті концепції Чарльза Пірса слід розділити інтернет-меми на іконічні, індексні знаки і знаки-символи. В останньому випадку потрібно враховувати максимально довільний зв'язок між об'єктом і зображенням. Важливою є конотація, що супроводжує трансльований образ. Перш за все маються на увазі асоціації, побудовані не на унікальному, а на загальному культурному досвіді суб'єктів.

Дискурс-аналіз головним чином полягає у виявленні контексту створення тексту та його прихованих значень, вірогідні інтерпретації читачем/слухачем.

[Семигіна, 2001] Ідея первинності контексту, вираженого в максимальній деталізації соціокультурного простору є особливо значущою для дискурсивного підходу. Слід врахувати контекст, в якому створюється і функціонує образ. Контекст повинен цікавити дослідника в двох вимірах:

- 1) Контекст, який вбудований в саме зображення. Маються на увазі, історичні діячі і прецеденти, релігійні феномени, культурні явища тощо;
- 2) Простір «занурення» зображення. Інтернет-мем за визначенням відтворюється в інтернет-просторі, який маркується через конкретні соціальні мережі, пабліки, аккаунти, блоги, коментарі. У цьому сенсі під конкретикою маються на увазі тематична й ідеологічна орієнтованість онлайн-простору.

Кожен полімодальний феномен, представлений в інтернет-просторі, потенційно претендує на статус сполучної ланки між онлайн- і офлайн-культурами, що стає симптоматичним для генезису масової культури, побудованої на експлуатації розваг, насолоди і споживання. До таких процесів схильні ідеології, цінності, знання та ідеї.

Якщо семіотичний підхід дозволяє зосередити увагу на образі, а герменевтика – на суб'єкті, то дискурсивна інтерпретація тексту, в тому числі і візуального джерела, має на увазі облік соціального фактора і дозволяє акцентувати увагу на сприйнятті інформації іншими суб'єктами трансльованого зображення. З цього випливає, що якщо семіотика дозволяє вивчати явища соціального і символічного характеру, то дискурс-аналіз – тісний зв'язок мови і соціального життя, тобто суспільні відносини, переплетення мови, ідеології та влади є невід'ємними основами досліджуваного образу.

З функціональної точки зору, мем підсилює соціокультурну інтеграцію в суспільстві, уможливліючи кооперацію суб'єктів-однодумців в єдиному символічному просторі, побудованому на прецедентних для групи суб'єктів ідей або явищ. До того ж, варто враховувати, що, як і у випадку з багатьма культурними феноменами, розглянутими в соціальній оптиці, меми сприяють і соціальній дезінтеграції, в тому випадку якщо тиражований образ не поділяється або суперечить ідеології групи.

Онлайн-простір вибудовує нову соціальну ієрархію, яка має зв'язок зі звичайною офлайн стратифікацією, та повторює її закони та установки, при цьому стигматизуючи соціокультурний простір та тиражуючи культурні стереотипи. [Олешкова, 2017]

Підводячи підсумок, важливо ще раз вказати на те, що при інтерпретації мемів слід враховувати всі різноманіття значень з урахуванням дискурсивної ситуації, що включає всі відомі дані і потенційні умови її розгортання. Реципієнт мемів завжди фактично бере участь в мінливості трансльованого образу, так як він не просто отримує інформацію, а і в той же час наділяє її новим змістом. В цьому відношенні проблема суб'єкта однаково складна в рамках як герменевтики, так і дискурсивного підходу. Від так зберігається питання авторства зображення і трансляція, як і ретрансляція можуть не відрізнятися. Крім того, анонімність масової комунікації та глобальна ідея «смерті автора» Барта, [Барт, 2003, с. 512] також дозволяють говорити про необхідність у зрощуванні всіх наукових традицій для правильного розуміння інтернет-мемів, як джерела відтворення культурних процесів сучасності.

Висновки до другого розділу.

Термін «мем» в його поширеному значенні був запропонований англійським еволюційним біологом Річардом Докінзом в 1976 році для позначення одиниці культурного успадкування. Незважаючи на те, що перші мему в інтернеті, ймовірно, належать до часу появи сервісів миттєвого обміну повідомленнями та сторінок форумного типу, перші англомовні мему датовані 1982 роком. Мем як об'єкт дослідження у соціальних науках не є чимось новим. Ущільнення комунікації, а найголовніше – її публічний характер і перетворення її в загальнодоступну, створили умови для активного вивчення мемів.

У процесі створення і поширення інтернет-мема, користувач реконструює і транслює для інтернет-спільноті своє специфічне світобачення, тим самим роблячи його певною мірою публічним, і як результат це зміцнює відповідні позиції у інших користувачів мережі. У разі якщо його рефлексія знаходять

відгук, то мем продовжує передаватися та існувати. Американський вчений когнітивної антропології Рой Д'Арнард у своєму есе присвяченому аналізу мемів зазначає, що якщо послання сприймають як релевантні і стають частиною значущих систем реципієнтів, то їх значення засвоюється. Якщо в співтоваристві немає згоди з приводу релевантності та послання відкидаються, вони все одно породжують дискусію. Такий обмін думками підтримує цілісність спільноти, зміцнення загальної та індивідуальних значущих систем. [D'Andrade, 1984, с. 88–119] Тобто можна стверджувати, що меми є актуальною і оперативною реакцією певної аудиторії на ситуацію. Зазвичай інтернет-меми загострюють на ній увагу, породжують дискусію або хвилю нових мемів.

Однією з найважливіших особливостей інтернет-мемів є те, що вони демократичні при передачі, тобто розміщуються в загальнодоступних місцях, де їх може розмістити, скопіювати або поширити будь-який користувач мережі. [Зінов'єва, 2015] Оскільки для розкодування інформації, яку несе в собі інтернет-мем, потрібно володіти відповідною культурною базою, тематично вони відображають реалії, особисті історії та культуру саме тієї спільноти, де зароджуються та циркулюють.

Незважаючи на переважне існування в інтернеті, більшість мемів так чи інакше апелюють до соціально значимих подій, які мають невіртуальні витoki і наслідки. Ціла плеади мемів містять вербальний опис звичних для адресанта і адресата ситуацій, прив'язуючи їх до візуального контексту. Результатом є не тільки ототожнення реципієнта з автором, але не рідко і трансляція фрагментів соціального досвіду, ігрове переживання соціальних ситуацій. [Щурина, 2014, с. 102–108] В такий спосіб здійснюється реконструювання спільноти, надання зразка ідентичності.

Як наслідок таких змін, меми, що наразі з'являються в інтернет просторі, фундаментально відрізняються від раніше існуючих варіантів культурного успадкування простотою і швидкістю поширення. Від так виникає ряд особливостей сучасних інтернет-мемів:

- 1) висока повторюваність;
- 2) періодичність існування;

- 3) колосальна дистанційваність форми від змісту;
- 4) гнучкість фрейма використання;
- 5) інтертекстуальність його природи при анти-текстуальності процедур його використання. [Бутрим, 2016, с. 158–167]

Аналіз та інтерпретація інтернет-мемів дозволяють зрозуміти як соціокультурний простір, виявивши його реперні точки, так і суб'єкта, за допомогою якого цей простір репрезентується. Використовуючи напрацювання Пітера Штомпки [Штомпка, 2007, с.168] і Дональда Матісона [Матісон, 2013, с. 264] можна виділити ряд наукових традицій, які сприяють виробленню алгоритму інтерпретації інтернет-мемів, а саме: герменевтика, семіотка і дискурс-аналіз.

Підводячи підсумок, інтернет-мем як явище сучасного простору комунікацій, проявляючись у повсякденному житті користувачів мережі як щось динамічне, швидкоплинне та легке для сприйняття, у своїй природі володіє складною внутрішньою структурою і змістом.

РОЗЛІЛ 3. ІНТЕРНЕТ-МЕМИ З ОБРАЗОМ ГРЕТИ ТУНБЕРГ ЯК МАРКЕРИ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

3.1. Феномен Грети Тунберг.

Грета Тунберг – шведська політична активістка, яка здобула міжнародне визнання за пропагування думки про те, що людство стикається з екзистенційною кризою, що виникає внаслідок зміни клімату.

20 серпня 2018 року 15-річна Грета Тунберг вирішила, що не буде ходити в школу до того часу, поки політики не звернуть увагу на проблему посухи і лісових пожеж в Швеції, викликаних глобальним потеплінням. До парламентських виборів в країні залишалося тоді близько трьох тижнів. Грета взяла саморобний плакат з гаслом «Шкільний страйк за клімат» («Skolstrejk For Climate») і пачку роздрукованих флаєрів з коротким текстом, що пояснює, чому вона просиджує шкільні години біля будівлі риксдагу: «Ми, діти, часто не слухаємо, що нам говорять робити дорослі. Ми чинимо як дорослі. І якщо вам, дорослим, наплювати на моє майбутнє, то наплювати і мені. Мене звать Грета, я навчаюсь у дев'ятому класі і відмовляюся ходити в школу до парламентських виборів в країні». У той же день про дівчинку біля шведського парламенту у Стокгольмі почали писати в соціальних мережах. До кінця тижня до протесту приєдналися кілька десятків людей, деякі члени парламенту висловили Греті підтримку, а про страйк розповіли провідні шведські ЗМІ і місцеве телебачення.

8 вересня, за день до виборів, Грета оголосила, що не збирається зупинятися і анонсувала «П'ятниці заради майбутнього», закликавши всіх бажаючих приєднатися до її боротьби і проводити протестні акції біля будівель парламенту в усіх країнах (на це її надихнула кампанія проти зброї, яку почали школярі з Флориди після того, як 17 чоловік були застрелені в школі). Ідею підтримала молодь по всьому світу, юні небайдужі активісти стали публікувати у соціальних мережах звіти про свої акції під хештегом #Fridaysforfuture (переклад з англ. «П'ятниця заради майбутнього»).

З того часу, Грета Тунберг стала публічним обличчям на світовій арені, вона почала отримувати численні запрошення говорити про зміни клімату. Вона виступала на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, Швейцарії та в Європейському парламенті, а також перед парламентами Італії, Франції, Великобританії та США. У вересні 2019 року її поява на заході ООН з питань зміни клімату в Нью-Йорку, куди вона їздила на яхті без викидів – привернула увагу глобального суспільства своїми емоційними виступами та експресивними висловлюванням: «Ви вкрали мої мрії та моє дитинство своїми порожніми словами ... Ми на початку масового вимирання, і все, про що можна говорити, – це гроші та казки про вічне економічне зростання. Як Ви смієте!» Того місяця мільйони протестувальників вийшли підтримувати шведську активістку і звернути увагу громадськості на екологічні проблеми людства у більш ніж 163 країнах світу.

У грудні 2018 року журнал Time назвав Тунберг однією із 25 найвпливовіших підлітків світу 2018 року. З нагоди Міжнародного жіночого дня Грету Тунберг оголосили найважливішою жінкою року у Швеції 2019 року. У березні 2019 два депутати від шведської Лівої партії та три депутати норвезької опозиційної Соціалістичної лівої партії номінували її на Нобелівську премію миру, аргументуючи свій вибір наступними словами: «Ми висунули Грету, тому що кліматична загроза може бути однією з найважливіших причин війн й конфліктів. Масовий рух, який розпочала Грета, є дуже важливим внеском у мир», — сказав представник парламенту Норвегії Фредді Овстегод. «Звичайно, дуже почесно і приємно бути номінованою на таку чудову премію. Це неймовірно і трохи дивне відчуття», — прокоментувала Грета.

Пізніше, у грудні 2019 всесвітньо відомий журнал Time присвоїв Греті Тунберг почесне звання «Персона року 2019», традиційно її фотографія була опублікована на обкладинці, що у сучасному світі вважається однією з найпочесніших нагород. Як наслідок, Грета Тунберг виявилася наймолодшою людиною року за майже 100-річну історію присудження цього звання, обійшовши включених в цьому році в шорт-лист Дональда Трампа, Сі Цзіньпіна, Марка Цукерберга і учасників протестів в Гонконзі.

З урахуванням перерахованих регалій молодій екоактивістці, її персона як і у 2019, так і по сьогоднішній день викликає до себе особливу увагу глобальної спільноти. Образ Грети Тунберг активно експлуатується у всесвітній інтернет мережі як з боку її прихильників та екоактивістів по всьому світу, так і окремими соціальними групами, які не розділяють її поглядів, і виступають у опозиції. Велика кількість інтернет-мемів, які активно циркулюють наразі у інтрнет-мережі артикулюють у свідомості глобального суспільства цілий ряд соціальних проблем, які є актуальними у сучасних реаліях та виступають так званими «больовими точками» глобального суспільства сьогодні.

3.2. Інтернет-меми з образом Грети Тунберг як інструмент здійснення соціальної діагностики суспільних проблем.

Об'єктами соціальної діагностики можуть виступати як соціальні процеси і соціальні відносини, так і окремі соціальні феномени. Оскільки основною метою даної дипломної роботи є дослідити методологічні особливості соціальної діагностики суспільних проблем на основі аналізу інтернет-мемів, у її рамках було проведено емпіричне соціологічне дослідження орієнтоване на

виявлення основних проблем сучасного глобального суспільства, які артикулюються у суспільній свідомості через інтернет-меми з використанням образу Грети Тунберг.

Об'єктом даного дослідження виступала соціальна діагностика суспільних проблем, предметом – інтернет-меми присвячені Греті Тунберг, як основа для соціального діагностування суспільних проблем. Метою було сформовано наступним чином: виявити основні проблеми сучасного глобального суспільства, артикульовані через інтернет-меми з використанням образу Грети Тунберг.

Від так для досягнення мети, мною було виділено наступні завдання:

1. Виявити основні проблеми сучасного глобального суспільства, артикульовані через інтернет-меми з образом Грети Тунберг.
2. Визначити до якої сфери відносяться виявлені суспільні проблеми.
3. Охарактеризувати емоційний контекст, який супроводжує артикуляцію певної проблеми через інтернет-меми.
4. Порівняти актуальність виявлених суспільних проблем для користувачів англomовного та російськомовного інтернет-простору.
5. Проаналізувати зв'язок між популярністю окремих типів мемів з зацікавленістю глобального суспільства у певній проблемі, висвітленій у згаданих інтернет-мемах.
6. Скласти соціальний діагноз на основі отриманих даних.

У рамках здійснення соціальної діагностики на основі аналізу інтернет-мемів з образом Грети Тунберг було використано методи аналізу документів, а саме інтент-аналіз та контент-аналіз. Проводився якісний аналіз з використанням логічної і інтуїтивної оцінки, а за основну стратегію такого соціологічного дослідження було взято кейс-стаді. Доречність використання зазначених соціологічних методів пояснюється тим фактом, що зміст інтернет-мемів необхідно інтерпретувати на підставі сумарної якісної оцінки, що виявляє суть інформації, яка міститься в ньому та зіставленням однопорядкові даних, що містяться у великій кількості документів, для систематизації великих обсягів матеріалу.

Відправною точкою дослідження соціальних проблем послужила теоретична інтерпретація основних понять. Зокрема інтрперетації у дослідженні піддавалися такі поняття як соціальна діагностика, соціальний діагноз, інтернет-мем, інтрнет-простір та суспільні проблеми.

Традиційно соціальні проблеми розглядаються як об'єктивні соціальні умови, які прямо чи опосередковано впливають на життя індивіда і, з точки зору значного числа членів суспільства, є досить серйозними проблемами, які вимагають колективних зусиль щодо їх подолання. Під інтернет-мемом розуміється інформація в тій або іншій формі (мультимедійних об'єктів, фраз, концепцій), як правило, дотепна і іронічна, яка спонтанно набуває популярності, поширюючись в інтернет-просторі різноманітними способами. В свою чергу, інтернет простір – це соціо-культурний простір віртуальних комунікацій і віртуальних впливів, що мають реальні соціальні наслідки. Насамкінець, принциповим у цій дипломній роботі є дати визначення поняттям соціальної діагностики та соціальному діагнозу. Від так під соціальною діагностикою у дослідженні розуміється діяльність по розпізнаванню і аналізу стану соціальних процесів з метою виявлення патологій та проблем їх функціонування у соціальній системі, а соціальним діагнозом – кінцевий продукт здійснення соціальної діагностики, що визначає основні найважливіші властивості соціального об'єкта або явища.

Формування вибірки з інтернет-мемів з використанням образу Грети Тунберг відбувалося за принципом зупинки методом насичення. Меми відбирались з російськомовного та англомовного інтернет-просторів, така вибірка обґрунтовується тим фактом, що англійська мова наразі є найбільш поширеною у всесвітній мережі інтернет, нею станом на 2017 рік користувались 52,9% користувачів, за даними німецької соціологічної організації «Statista». Російська мова заняла третє місце у даному рейтингу з показником 6,1%, окрім цього, доречність відбору російськомовних інтернет-мемів в даному дослідженні обумовлюється тим фактом, що вони здатні послужити інструментом діагностування суспільних проблем актуальних саме для пострадянського

інтернет-простору, до якого входить Україна. У результаті для аналізу було відібрано 300 інтернет-мемів.

Серед основних гіпотез, які висувались перед проведенням дослідження, були наступні:

1. Серед основних суспільних проблем, які артикулюються у інтернет-мемах з використанням образу Грети Тунберг є головним чином проблеми екологічної та економічної сфер.
2. Лексика, використана у інтернет-мемах з образом Грети Тунберг є здебільшого емоційно забарвленою зі супроводом емоцій агресії, цькування та нехтування.
3. Основними причинами для цькування Грети виступають її експресивні висловлювання та емоційні виступи, відсутність базової освіти, матеріальний статус та країна походження.
4. Образ Грети у сучасному медіа просторі експлуатується як символ лицемірства та абсурдності.
5. У англomовному інтернет-просторі образ Грети скоріше зіставляється з екологічною проблематикою, та використовується у якості опозиції до чинного політичного естемблішменту та капіталістичної системи.
6. У російськомовному інтернет-середовищі образ Грети Тунберг зіставляється з західною культурою і сприймається як обличчя «західного світу», від так він використовується як об'єкт пропаганди з метою відмежувати так звані «традиційні цінності» від західних.

Виходячи з зазначених гіпотез, при розробці кодифікатору контент- та інтент-аналітичного дослідження, враховувалась необхідність виявити сферу артикульованих у інтернет-мемах суспільних проблем, їх локальність, кількість, тип лексики, яка використовується автором та інтенції, які їх супроводжують. Основний кодифікатор для ідентифікації соціальних проблем був розроблений на базі даних Організації Об'єднаних Націй, які у 2018 році розробили список основних проблем, які постали перед людством у цьому десятиріччі, аргументуючи нагальність і важливість кожної з них. ("*Global Issues Overview*". *United Nations*. 19 November 2015. Retrieved 18 January 2018.)

Top-level issue	Issues
«Африка»	<ul style="list-style-type: none"> ■ бідність; ■ хвороби; ■ опустелення; ■ недоїдання; ■ регіональні конфлікти.
Старіння населення	<ul style="list-style-type: none"> ■ старіння населення; ■ демографічний перехід.
Агрокультура	<ul style="list-style-type: none"> ■ стале сільське господарство; ■ продовольча безпека.
СНІД	<ul style="list-style-type: none"> ■ Профілактика ВІЛ / СНІДу; ■ ВІЛ та вагітність; ■ запобігання ВІЛ / СНІДу.
Атомна енергія	<ul style="list-style-type: none"> ■ ядерна зброя; ■ ядерні відходи.
Діти	<ul style="list-style-type: none"> ■ дитяча бідність; ■ дитяча праця; ■ насильство над дітьми; ■ смертність дітей; ■ глобальна освіта.
Деколонізація	<ul style="list-style-type: none"> ■ експлуатація.
Розмінювання	<ul style="list-style-type: none"> ■ наземні міни.
Демократія	<ul style="list-style-type: none"> ■ демократизація,
Розвиток	<ul style="list-style-type: none"> ■ соціальна трансформація; ■ економічний розвиток.
Роззброєння	<ul style="list-style-type: none"> ■ зброя масового знищення; ■ хімічна та біологічна зброя; ■ звичайна зброя; ■ стрілецька зброя.
Державне управління	<ul style="list-style-type: none"> ■ відсутність рівності; ■ відсутність плюралізму; ■ відсутність прозорості; ■ відсутність підзвітності; ■ відсутність верховенства права.

Top-level issue	Issues
Навколишнє середовище	<ul style="list-style-type: none"> ■ забруднення навколишнього середовища; ■ вирубка лісів; ■ забруднення океанів та морів; ■ опустелення; ■ надмірне споживання; ■ перенаселення; ■ кислотний дощ; ■ втрата біорізноманіття; ■ опустелення; ■ глобальне потепління; ■ зміни клімату; ■ голоценове вимирання; ■ підкислення океану; ■ виснаження озонового шару; ■ відходи та утилізація відходів; ■ забруднення води; ■ виснаження ресурсів; ■ розростання міст.
Сім'я	<ul style="list-style-type: none"> ■ соціалізація дітей.
Продовольча безпека	<ul style="list-style-type: none"> ■ відсутність продовольчої безпеки; ■ продовольчі заворушення; ■ голод у світі.
Здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> ■ здоров'я матері; ■ крайні пороги бідності.
Право	<ul style="list-style-type: none"> ■ порушення прав людини.
Умови життя	<ul style="list-style-type: none"> ■ нетрі; ■ урбанізація; ■ санітарія.
Гуманітарна допомога та проблеми біженців	<ul style="list-style-type: none"> ■ гуманітарна криза; ■ масова міграція.
Міжнародне право	<ul style="list-style-type: none"> ■ воєнні злочини; ■ дискримінація; ■ державно-корпоративні злочини.
Тероризм	
Гендерна нерівність	<ul style="list-style-type: none"> ■ права жінок; ■ дискримінація; ■ відсутність універсального дизайну; ■ гендерна рівність.

3.3. Основні результати дослідження.

У ході дослідження було проаналізовано 300 інтернет-мемів з використанням образу Грети Тунберг. Загальна кількість англійськомовних інтернет-мемів, які потрапили до вибірки, склала 217 одиниць, тоді як російськомовних – 83. Така різниця пояснюється фактом того, що англійська мова наразі є

найпоширенішою у інтернет просторі, як вже було зазначено, нею станом на 2017 рік користувались 52,9% користувачів, тоді як відсоток російськомовної аудиторії склав 6,1% за даними німецької соціологічної організації «Statista».

Серед висунутих гіпотез, згідно з даними, отриманими у результаті проведення дослідження, три знайшли своє підтвердження, а саме:

- Лексика, використана у інтернет-мемах з образом Грети Тунберг є здебільшого емоційно забарвленою зі супроводом емоцій агресії, цькування та нехтування.
- Образ Грети у сучасному медіа просторі експлуатується як символ лицемірства та абсурдності.
- У російськомовному інтернет-середовищі образ Грети Тунберг зіставляється з західною культурою і сприймається як обличчя «західного світу», від так він використовується як об'єкт пропаганди з метою відмежувати так звані «традиційні цінності» від західних.

Інші ж гіпотези підтвердилися частково, зокрема припущення про те, що серед основних суспільних проблем, які артикуються у інтернет-мемах з використанням образу Грети Тунберг є головним чином проблеми екологічної та економічної сфер, є частково хибною. Екологічна проблематика справді зайняла друге місце у рейтингу. Апеляція до екологічних проблем зустрічалась у 124 з 300 проаналізованих інтернет-мемах, проте на перше місце вийшли проблеми саме політичної сфери як у англійськомовних, так і в російськомовних інтернет-мемах з загальною часткою 131. Економічні проблеми натомість виявились однією з найменш згаданих категорій після релігійних, з кількістю 24.

Цікавим є той факт, що серед російськомовних інтернет-мемів екологічна проблематика не ввідіграє провідну роль, натомість на перший план виходять сфери політики та культури. Зокрема гіпотеза про те, що у російськомовному інтернет-середовищі образ Грети Тунберг зіставляється з західною культурою і сприймається як обличчя «західного світу», від так він використовується як об'єкт пропаганди з метою відмежувати так звані «традиційні цінності» від західних знайшла своє підтвердження у результатах дослідженні. Серед 82 проаналізованих російськомовних інтернет-мемів, у 55 образ Грети Тунберг

зіставлявся з так званим «обличчям західного світу», і лише 4 у позитивному контексті, натомість у негативному – 51.

ВСЕ ЗНАЮТ ГРЕТУ ТУНБЕРГ, НО ПОЧЕМУ-ТО НИКТО НЕ ЗНАЄТ ИЗАБЕЛЛУ НИЛЬССОН ЯРВАНДИ. ЕЙ ТОЖЕ 16 ЛЕТ И ОНА ТОЖЕ ИЗ ШВЕЦИИ. ПРОТЕСТУЕТ ПРОТИВ ГЛОБАЛИЗМА, ПРОПАГАНДЫ ЛГБТ В ШВЕДСКИХ ШКОЛАХ, ВЫСТУПАЕТ ЗА ЗАЩИТУ ТРАДИЦИОННЫХ СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЕЙ И ЗА БОРЬБУ С НЕЛЕГАЛЬНЫМИ МИГРАНТАМИ. ТАКИХ ПРОСТО НЕ ХОТЯТ ЗАМЕЧАТЬ, НЕ ВЫГОДНО.

Грета Тунберг после пары дней в России:

ГЕРОЕВ НАДО ЗНАТЬ В ЛИЦО

Слева - 15-летняя Вера Тихова - токарь 3-го разряда в блокадном Ленинграде.

Справа - 16-летняя Грета Тунберг, которая не ходит в школу, потому что у неё украли детство.

Ну тут просто по лицу видно, у кого детство украли на самом деле

Особливостями англомовних інтернет-мемів з використанням образу Грети Тунберг стало домінування саме проблем екологічної сфери, проте припущення про те, що у англомовному інтернет-просторі образ Грети використовується у якості опозиції до чинного політичного естаблішменту та капіталістичної системи не підтвердилась. Отримані у ході аналізу дані свідчать про протилежне. Не зважаючи на той факт, що у невеликій кількості мемів образ Грети використовується як антагоністичний до образів провідних американських та європейських політків (зокрема найпопулярнішою персоною виявився чинний президент США Дональд Трамп), у більшості випадків він

навпаки зіставляється з ними. Від так, Грета Тунберг репрезентується як політична технологія та інструмент лоббування інтересів окремих політичних груп та партій. В уявленні більшої кількості користувачів англomовного інтернет-простору образ Грета розглядається як так звана «маріонетка», нове обличчя на глобальній політичній арені за яким ховаються політики, які підтримують капіталістичні рухи та транснаціональні корпорації з цінностями і принципами протилежними тим, що артикуюються Гретою. Основна мета яких – нав'язати впровадження нових екологічних податків.

Лексика, яка превілює у таких інтернет-мемах є емоційно забарвленою. Найчастіше фіксованою інтенцією є цькування, вона є провідною у 168 з 300 інтернет-мемів, які потрапили до вибірки. Другою у рейтингу фігурувала інтенція нехтування та агресії, з показниками 87 та 70 відповідно. Позитивний

емоціональний контекст інтернет-мемів з використанням образу Грети Тунберг спостерігався у ході дослідження вкрай рідко, і лише 10 інтернет-мемів з 300 виявились емоційно нейтральними.

Оскільки в емоціях знаходить своє вираження ставлення людини до явищ навколишньої дійсності, така емоційна забарвленість мови інтернет-мемів свідчить в першу чергу про стурбованість глобальної інтернет спільноти артикульованими проблемами. Загальний негативний контекст у якому експлуатується образ Грети підігрується наявністю у таких інтернет-мемах ознак антипатії, ворожості та упереджень до даного образу зі сторони як англомовних, так і російськомовних інтернет-користувачів. Результати дослідження не показали значної різниці у сприйнятті Грети Тунберг серед двох аудиторій. Лише у 26 інтернет-мемах у вибірці була зафіксована симпатія до головної героїні, здебільшого серед англомовних користувачів (23), у порівнянні з російськомовними (3).

З метою обезцінювання Грети автори інтернет-мемів апелювали головним чином до її емоційних виступів та експресивних висловлювань. Значна кількість упереджень також стосувалася її віку, гендерної приналежності та рівня освіти. Такі інтернет-меми зокрема проповідують ідею про те, що в силу свого юного віку та відсутності базової середньої освіти Грета Тунберг не має права мати голос у сучасному політичному та екологічному дискурсах. Більш того вони підкреслюють факт того, що її виступи супроводжуються виключно надлишковою емоційністю та експресивністю висловлювань, які не несуть ніякої інформативності та не мають перспективи допомогти у рішенні наявних проблем, а скоріше навіюють паніку та невизначеність. У великій кількості таких мемів образ Грети порівнюється з провідними науковцями світу, чії наукові здобутки та інноваційні винаходи мають прикладне значення у вирішенні

Greta Thunberg, a 17-year old Swedish girl with zero experience in microorganism gets unsolicited free airtime to speak about COVID-19

but these doctors with a combined experience of a hundred years are routinely censored from corporate media

екологічних проблем світу, проте які, на відміну від шведської екоактивістки, не стали відомими публічними обличчями, і від так не мають такого впливу на сучасні політичні процеси.

Не менш важливі проблеми, які підіймаються у глобальній інтернет-мережі шляхом знецінювання Грети Тунберг є питання гендерного виміру та феномену так званого покоління «міленіалів». У більш ніж третині проаналізованих мемів є присутньою апеляція до гендерної проблематики. Такі меми головним чином роблять акцент на проблемах сучасної

гендерної ідентичності, та стереотипізують Грету як представницю жіночої статі.

Значна увага у інтернет-мемах присвячених феномену Грети Тунберг приділяється її матеріальному статусу та країні походження. Найчастіше вони стосуються емоційного висловлювання Грети на саміті ООН присвяченому

змінам клімату у Нью-Йорці: «Ви вкрали моє майбутнє!». У таких мемах особистість Грети протиставляється образам дітей з відверто бідних прошарків суспільства африканського та азійського регіонів, які вимушені фізично працювати з раннього віку, знаходячись на порогах крайньої бідності. Від так, такі меми актуалізують у суспільній свідомості глобальні проблеми дитячої праці, дитячої бідності, глобальної освіти, смертності та експлуатації дитячої праці, відсутності рівності та верховенства права, голод у світі, порушення прав людини (дитини), нетрів, недоїдання, соціалізації дітей та порогів крайньої бідності, які є зафіксованими чинними органами Організації Об'єднаних Націй як найгостріші глобальні проблеми сьогодення. Автори таких мемів вказують на рівень достатку Грети, тим самим знічуючи її слова, і вказуючи «у кого насправді вкрали дитинство».

«Вы украли моё детство.»

One of these kids complained that her childhood was stolen.

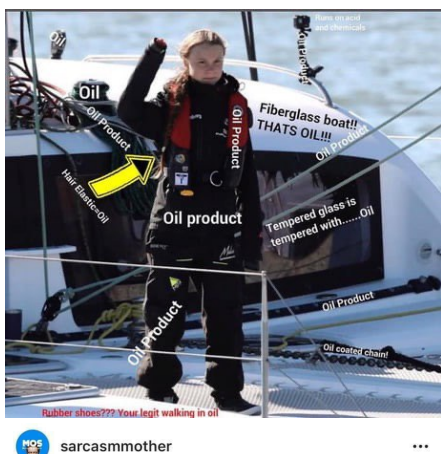

YOU HAVE STOLEN MY CHILDHOOD!

BITCH, PLEASE!

Важливою особливістю такої плеади інтернет-мемів є посилання на нещирість, притворне щирсердя та лицемірство головної героїні, яке загалом служить провідним мотивом інтернет-мемів з використанням образу Грети. Наявність даної особливості спостерігається у більш ніж половині мемів, які потрапили до вибірки (156), і стосується не лише окремих експресивних висловлювань екоактивістки, а й пропагандованих нею цінностей.

Цікавою особливістю стало зісталення Грети з персоною Адольфа Гітлера, що неоднократно фіксувалась протягом дослідження. На мою думку, таке порівняння може пояснюватися емоційністю шведської активістки, та зісталення її з соціальним рухом та ідеологією так званого екофашизму. Цей відносно новий термін наразі активно викривується у сучасному політичному дискурсі консервативними політиками в якості політичного епітету з метою

дискредитування екологічної політики лівих партій. Та окрім історичних персоналій таких як Карл Маркс, Ленін, Крупська, у інтернет-мемах з використанням образу Грети також фігурували сучасні поп-зірки, серед найвідоміших зокрема Арнольд Шварцнегер, Леонардо Ді Капріо, Анжеліка Г'юстон, Джеремі Кларсон тощо.

Загалом у більшості інтернет-мемів присутня апеляція до конкретної проблеми, лише у 17 з 300 проаналізованих зображень яскраво вираженої проблематики зафіксовано не було. Переважно проблеми стосувалися глобального рівня (171), або певного регіону світу (111), здебільшого європейського, північно-американського та пострадянського. Значно менше проблем

стосувалися рівня окремої країни (49), проте за їх наявністю, такими країнами були США, Китай, Німеччина, Швеція та Росія.

В середньому у одному інтернет-мемі репрезентувалась одна проблема (141), рідше дві і більше.

Як вже було зазначено раніше, в англomовному інтернет середовищі більшість артикульованих у інтернет-мемах проблем відносилися до політчної та екологічної сфер, а у російськомовному – до політчної і культурної.

Серед екологічних проблем найпопулярними стали саме забруднення навколишнього середовища, зміни клімату, забруднення океанів та морів, надмірне споживання, виснаження ресурсів, перенаселення, виснаження озонового шару, відходи та утилізація відходів, втрата багатоміття та вирубка лісів.

До політичних проблем відносилися більшою мірою проблеми державного управління, а саме відсутності рівності, плюралізму, прозорості, підзвітності, верховенства права та демократизація. Також особливо активно педалювалась проблеми дітей у світі та африканського континенту, а саме дитячої бідності,

праці, експлуатації, насильства над дітьми, глобальної освіти, голода у світі, соціалізації дітей, порушення прав людини, нетрі та пороги крайньої бідності. Значна увага придлялася користувачами всесвітньої інтернет мережі проблемам економічного розвитку та соціальної трансформації.

Провідне місце зайняла також проблема гендерної нерівності, зокрема прав жінок, дискримінація та відсутність універсального дизайну.

Висновки до третього розділу.

Образ Грети Тунберг активно експлуатується у всесвітній інтернет мережі як з боку її прихильників та екоактивістів по всьому світу, так і окремими соціальними групами, які не розділяють її поглядів. Велика кількість інтернет-мемів, які активно циркулюють наразі у інтернет-мережі артикують у свідомості глобального суспільства цілий ряд соціальних проблем, які є актуальними у сучасних реаліях та виступають так званими «больовими точками» глобального суспільства сьогодення.

Об'єктом даного дослідження виступала соціальна діагностика суспільних проблем, предметом – інтернет-меми присвячені кейсу Грети Тунберг, як основа для соціального діагностування суспільних проблем. Метою було сформовано наступним чином: виявити основні проблеми сучасного глобального суспільства, артикульовані через інтернет-меми з використанням образу Грети Тунберг. У ході дослідження було проаналізовано 300 інтернет-мемів з використанням образу Грети Тунберг. Загальна кількість англомовних інтернет-мемів, які потрапили до вибірки, склала 217 одиниць, тоді як російськомовних – 83 мемів.

Загалом у більшості інтернет-мемів присутня апеляція до конкретної проблеми, лише у 17 з 300 проаналізованих зображень яскраво вираженої проблематики зафіксовано не було. Переважно проблеми стосувалися глобального рівня (171), або певного регіону світу (111), здебільшого європейського, північно-американського та пострадянського. Значно менше проблем стосувалися рівня окремої країни (49), проте за їх наявністю, такими країнами були США, Китай, Німеччина, Швеція та Росія. В середньому у

одному інтернет-мемі репрезентувалась одна проблема (141), рідше дві і більше.

В англomовному інтернет середовищі більшість артикульованих у інтернет-мемах проблем відносилися до політичної та екологічної сфер, а у російськомовному – до політичної і культурної.

Серед екологічних проблем найпопулярними стали саме забруднення навколишнього середовища, зміни клімату, забруднення океанів та морів, надмірне споживання, виснаження ресурсів, перенаселення, виснаження озонового шару, відходи та утилізація відходів, втрата багатоміття та вирубка лісів.

До політичних проблем відносилися більшою мірою проблеми державного управління, а саме відсутності рівності, плюралізму, прозорості, підзвітності, верховенства права та демократизація. Також особливо активно педалювалася проблеми дітей у світі та африканського континенту, а саме дитячої бідності, праці, експлуатації, насильства над дітьми, глобальної освіти, голода у світі, соціалізації дітей, порушення прав людини, нетрі та пороги крайньої бідності. Значна увага придялалася користувачами всесвітньої інтернет мережі проблемам економічного розвитку та соціальної трансформації.

Провдне місце зайняла також проблема гендерної нерівності, зокрема прав жінок, дискримінація та відсутність універсального дизайну.

Цікавим є той факт, що серед російськомовних інтернет-мемів екологічна проблематика не ввідіграє провідну роль, натомість на перший план виходять сфери політики та культури. Зокрема гіпотеза про те, що у російськомовному інтернет-середовищі образ Грети Тунберг зіставляється з західною культурою і сприймається як обличчя «західного світу», від так він використовується як об'єкт пропаганди з метою відмежувати так звані «традиційні цінності» від західних знайшла своє підтвердження у результатах дослідженні. Серед 82 проаналізованих російськомовних інтернет-мемів, у 55 образ Грети Тунберг зіставлявся з так званим «обличчям західного світу», і лише 4 у позитивному контексті, натомість у негативному – 51.

Особливостями англomовних інтернет-мемів з використанням образу Грети Тунберг стало домінування саме проблем екологічної сфери, проте припущення про те, що у англomовному інтернет-просторі образ Грети використовується у якості опозиції до чинного політичного естаблішменту та капіталістичної системи не підтвердилась. Отримані у ході аналізу дані свідчать про протилежне. Не зважаючи на той факт, що у невеликій кількості мемів образ Грети використовується як антагоністичний до образів провідних американських та європейських політків (зокрема найпопулярнішою персоною виявився чинний президент США Дональд Трамп), у більшості випадків він навпаки зіставляється з ними. Відтак, Грета Тунберг репрезентується як політична технологія та інструмент лоббіювання інтересів окремих політичних груп та партій. В уявленні більшої кількості користувачів англomовного інтернет-простору образ Грета відтак розглядається як так звана «маріонетка», нове обличчя на глобальній політичній арені за яким ховаються політики, які підтримують капіталістичні рухи та транснаціональні корпорації з цінностями і принципами протилежними тим, що артикуються Гретою. Основна мета яких – нав'язати впровадження нових екологічних податків.

ВИСНОВКИ

У сучасному науковому дискурсі під соціальною діагностикою розуміється діяльність по розпізнаванню і аналізу стану соціальних процесів і явищ з метою виявлення патологій та проблем їх функціонування у соціальній системі. В теоріях середнього рівня соціальна діагностика використовується як система поетапного вивчення того чи іншого соціального об'єкту. Результатом є виявлення типових характеристик і причин виникнення досліджуваного процесу або явища. У методичному плані під соціальною діагностикою зазвичай розуміють конкретні методи щодо встановлення та оцінки соціальних відхилень. Серед основних завдань, які можуть бути вирішеними за допомогою соціальної діагностики є виявлення, опис та ранжування окремих специфічних особливостей, якостей і властивостей досліджуваного об'єкта, та визначення ступеня їх розвитку та вираженості у якісних та кількісних показниках.

Основною метою даної дипломної роботи було дослідити методологічні особливості здійснення соціальної діагностики суспільних проблем на основі аналізу інтернет-мемів. Оскільки переважна більшість мемів, які наразі зароджуються і активно функціонують у всесвітньому інтернет-просторі так чи інакше апелюють до соціально значимих подій, які мають невіртуальні витоки і наслідки, аналіз та інтерпретація інтернет-мемів дозволяють зрозуміти як соціокультурний простір, виявивши його реперні точки, так і суб'єкта, за допомогою якого цей простір репрезентується, і більш того володіють перспективою вивести дослідника-соціолога на ряд куди більш широких і соціально значимих питань. Від так, комплексне дослідження інтернет-мемів може послужити основою для здійснення соціальної діагностики з метою виявлення «больових точок» глобального суспільства, тобто соціальних проблем, які постають найгостіше у сучасних реаліях, вимагаючи в кожному конкретному випадку глибокого розуміння їх природи, характеру і суті.

Відправною точкою дослідження соціальних проблем послужила теоретична інтерпретація основних понять. Зокрема інтрперетації піддавалися такі поняття

як соціальна діагностика, соціальний діагноз, інтернет-мем, інтрнет-простір та суспільні проблеми.

Традиційно соціальні проблеми розглядаються як об'єктивні соціальні умови, які прямо чи опосередковано впливають на життя індивіда і, з точки зору значного числа членів суспільства, є досить серйозними проблемами, які вимагають колективних зусиль щодо їх подолання. Під інтернет-мемом розуміється інформація в тій або іншій формі (мультимедійних об'єктів, фраз, концепцій), як правило, дотепна і іронічна, яка спонтанно набуває популярності, поширюючись в інтернет-просторі різноманітними способами. В свою чергу, інтернет простір – це соціо-культурний простір віртуальних комунікацій і віртуальних впливів, що мають реальні соціальні наслідки.

У ході дослідження було проаналізовано 300 інтернет-мемів з використанням образу шведської екоактивістки Грети Тунберг. Вибір даної плеади інтернет-мемів як основи для дослідження суспільних проблем обгрунтовується популярністю Грети на світовій арені. Оскільки дана публічна особистість викликає до себе особливу увагу глобальної спільноти, образ Грети Тунберг наразі активно експлуатується у всесвітній інтернет мережі як з боку її прихильників та екоактивістів по всьому світу, так і окремими соціальними групами, які не розділяють її поглядів та цінностей. Велика кількість інтернет-мемів з використанням образу Грети, активно циркулюють у інтрнет-мережі, артикуючи у свідомості глобального суспільства цілий ряд соціальних проблем.

Формування вибірки відбувалося за принципом зупинки методом насичення. Основним методом дослідження став аналіз документів та кейс стаді як стратегії такого соціологічного дослідження. Оскільки зміст інтернет-мемів необхідно інтерпретувати на підставі сумарної якісної оцінки, що виявляє суть інформації, яка міститься в ньому, був використаний методів контент-аналізу та інтент-аналізу. Це пояснюється необхідністю зіставлення однопорядкові даних, що містяться у великій кількості документів, для систематизації великих обсягів матеріалу.

За даними результатів дослідження, у більшості інтернет-мемів присутньою була апеляція до конкретної проблеми, лише у 17 з 300 проаналізованих зображень яскраво вираженої проблематики зафіксовано не було. Переважно проблеми стосувалися глобального рівня (171), або певного регіону світу (111), здебільшого європейського, північно-американського та пострадянського. Значно менше проблем стосувалися рівня окремої країни (49), проте за їх наявністю, такими країнами були США, Китай, Німеччина, Швеція та Росія. В середньому у одному інтернет-мемі репрезентувалась одна проблема (141), рідше дві і більше.

В англomовному інтернет середовищі більшість артикульованих у інтернет-мемах проблем відносилися до політичної та екологічної сфер, а у російськомовному – до політичної і культурної.

Серед екологічних проблем найпопулярними стали саме забруднення навколишнього середовища, зміни клімату, забруднення океанів та морів, надмірне споживання, виснаження ресурсів, перенаселення, виснаження озонового шару, відходи та утилізація відходів, втрата багатоміття та вирубка лісів.

До політичних проблем відносилися більшою мірою проблеми державного управління, а саме відсутності рівності, плюралізму, прозорості, підзвітності, верховенства права та демократизація. Також особливо активно педалювалась проблеми дітей у світі та африканського континенту, а саме дитячої бідності, праці, експлуатації, насильства над дітьми, глобальної освіти, голода у світі, соціалізації дітей, порушення прав людини, нетрі та пороги крайньої бідності. Значна увага придялалася користувачами всесвітньої інтернет мережі проблемам економічного розвитку та соціальної трансформації.

Провдне місце зайняла також проблема гендерної нерівності, зокрема прав жінок, дискримінація та відсутність універсального дизайну.

Цікавим є той факт, що серед російськомовних інтернет-мемів екологічна проблематика не ввідіграє провідну роль, натомість на перший план виходять сфери політики та культури. Зокрема гіпотеза про те, що у російськомовному інтернет-середовищі образ Грети Тунберг зіставляється з західною культурою і

сприймається як обличчя «західного світу», від так він використовується як об'єкт пропаганди з метою відмежувати так звані «традиційні цінності» від західних знайшла своє підтвердження у результатах дослідженні. Серед 82 проаналізованих російськомовних інтернет-мемів, у 55 образ Грети Тунберг зіставлявся з так званим «обличчям західного світу», і лише 4 у позитивному контексті, натомість у негативному – 51.

Особливостями англомовних інтернет-мемів з використанням образу Грети Тунберг стало домінування саме проблем екологічної сфери, проте припущення про те, що у англомовному інтернет-просторі образ Грети використовується у якості опозиції до чинного політичного естеблішменту та капіталістичної системи не підтвердилась. Отримані у ході аналізу дані свідчать про протилежне. Не зважаючи на той факт, що у невеликій кількості мемів образ Грети використовується як антагоністичний до образів провідних американських та європейських політків, у більшості випадків він навпаки зіставляється з ними. Від так, Грета Тунберг репрезентується як політична технологія та інструмент лоббіювання інтересів окремих політичних груп та партій. В уявленні більшої кількості користувачів англомовного інтернет-простору образ Грета від так розглядається як так звана «маріонетка», нове обличчя на глобальній політичній арені за яким ховаються політики, які підтримують капіталістичні рухи та транснаціональні корпорації з цінностями і принципами протилежними тим, що артикуюються Гретою. Основна мета яких – нав'язати впровадження нових екологічних податків.

Підводчи підсумок, аналіз інтрнет-мемів з використанням образу Грети Тунберг дозволив виявити та проранжувати основні суспільні проблем, що найгостіше повстають у свідомості не тільки глобального суспільства, а й населення окремих регіонів світу. Більш того, інтент-аналіз та фіксація емоційної забарвленості і типу лексики, що супросоджували артикуляцію певної проблеми дозволяють говорити про рівень стурбованості глобальної інтернет спільноти зазначеними проблемами.

Список використаної літератури.

1. Аршинская Н. А. «Проблема сприйняття і інтерпретації інтернет-мемів»// Сучасні тенденції розвитку науки та технологій. № 9–4. – с. 10-16 (2015).
2. Барт Р. «Система моди. Стаття по семіотиці культури» / пер. с фр., вступ. ст. и сост. С.Н. Зенкина. М., 512 с (2003).
3. Беличева С.А. «Психологічне забезпечення соціальної роботи і превентивная практика в Росії» // М.: Соціальне здоров'я Росії, 188 с (2004).
4. Бєлова Л.О., Віноградська О.М. «Тексти лекцій з курсу «Соціальні технології» –“Менеджмент організацій” / Харків: ХНАМГ – 135 с. (2009).
5. Білоус А. О. «Риторичні аспекти комунікації в інтернет-мережі» // Гилея : научный вестник. – № 99. – С. 178–183, (2015).
6. Бурдьє П. «Соціальний простір: поля і практики» / П. Бурдьє ; пер. с франц. ; отв. ред. перекладу, сост. и послесл. Н. А. Шматко. – Москва : Інститут експериментальної соціології ; Санкт-Петербург : Алетейя – 576 с. (2005).
7. Бурдьє П. «Форми капіталу» // Економічна соціологія. Т. 3. – № 5. – с. 66., (2002).
8. Бутрим Г.А., Милькаманович В.К. «Соціальна діагностика – найважливіший технологічний етап у рішенні соціальних проблем», Білоруський Державний Університет , Мінск (2016).
9. Голиков А. С., Калашников А. А., «Інтернет-мем як знанєвий конструкт і соціальна технологія: включення, соціалізація, ідентичності» //Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, вип. 71, с. 158-167. (2016).
10. Голиков А. С. «Системність соціального знання як феномен и фактори його невілювання»// Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : зб. наук. праць. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Карабіна. – Вип. 17. – С. 27–34., (2011).
11. Голованова Е. И. «Інтернет-мем як елемент візуалізації у ЗМІ» / Е. И. Голованова, Н. В. Часовский // Вісник Челябінського державного університету. – № 5 (360). – С. 135–141., (2015).

12. D'Andrade R.G. «Cultural meaning systems» // Culture theory: Essays on mind, self, and emotion. – Cambridge, UK: Cambridge University Press. – с. 88-119., (1984).
13. Данилова Ю. Ю. «Мем як структурне, функціональне і візуально-комунікативне ціле» / Ю. Ю. Данилова, Д. Р. Нурієва // Наука і Свті.– Т. 2. – No 1 (17). – С. 37–40., (2015).
14. David Deutsch «The Beginning of Infinity : Explanations That Transform the World» // Penguin Putnam Inc, (2012).
15. Докінз Ч. «Егоїстичний ген» / Ч. Докінз. – Москва : АСТ : Corpus, 2013. – с. 512
16. Еріксен Т. Г. «Тиранія моменту: швидкий і повільний час в інформаційну добу» / Томас Гілланд Еріксен ; пер. з англ. В. Дмитрука. – Львів : Кальварія.– с. 196, (2004).
17. Зайнишева І. Г. «Технологія соціальної роботи: Навчальний посібник для студ. ВУЗ-ів» / . — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС— с.69, (2002).
18. Зінов'єва Н.А. «Вплив мемів на Інтернет-користувачів: типологія Інтернет-мемів» //Вісник економіки, права і соціології, No. 1, (2015).
19. Зотова Л. Э., Краева М. Ю. «Соціально-психологічна діагностика навколишнього середовища», Академия Естествознания, (2016).
20. Канашина С. В. «Детабулізація в інтернет-мемах на лінгвістичному і тематичному рівнях» / С. В. Канашина // Вісник Московського державного лінгвістичного університету. – No 20 (706). – с. 90–101, (2014).
21. Канашина С. В. «Мем як одиниця передачі культурної інформації мовними і немовними засобами» / С. В. Канашина // Вісник Московського державного лінгвістичного університету. – No 20 (680). – с. 243–249, (2013).
22. Квят А. Г. «Медіа-мем як інструмент політичного PR: когнітивний підхід» / А. Г. Квят // Медіаскоп.– No 1. – с. 3, (2013).
23. Кузьменко Т.М. «Соціологія.Навчальний посібник», Центр учбової літератури, Київ (2010).

24. Марченко Н. Г. «Соціальна мережа «Вконтакте»: лінгво-прагматичний аспект»// автореф. дис. на соискание учен.степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теорія мови» / Н. Г. Марченко. – Ростов-на-Дону, – с. 18, (2013).
25. Матисон Д. «Медіадискурс. Аналіз медіатекстів», Харків, с. 264, (2013).
26. Meyer C. B. A «Case in Case Study Methodology» / Christine Benedicte Meyer // Field Methods. – November 2001. – Vol. 13. – No. 4., с. 349, (2001).
27. Методи соціальної діагностики. Електронний ресурс, режим доступу: http://social-orthodox.info/materials/5_1_method.pdf
28. «Методика соціальної діагностики взаємостосунків в суспільстві» / Теорія і методика соціальної роботи. — М., 1994.
29. Нежура Е.А. «Нові типи креолізованих текстів в комунікативному просторі інтернету» / Е.А. Нежура // Теорія мови і міжкультурна комунікація.– No 2. – с. 47 – 52, (2012).
30. Олешкова А.М. «Інтернет-мем як спосіб відтворення культури» // (2017).
31. Malcolm Payne and Emma Reith-Hall «The Routledge Handbook of Social Work Theory», Routledge International Handbooks, New York, NY, (2019).
32. Mary E. Richmond «Social Diagnosis», Russel Sage Foundation, New York, NY, (1917).
33. Rose G. «Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials» – 2nd ed. L., с. 6–27, (2007).
34. Рудень В.В., Гутор Т.Г. «Методика проведення та оцінки результатів експертних оцінок», Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького (2011).
35. Семигіна Т. В. «Використання дискурс-аналізу в дослідженнях із соціальної роботи»// Наукові записки. Том 19. (2001).
36. Сорокин Ю.А. «Креолізовані тексти і їх комунікативна функція» / Ю.А. Сорокин // Оптимизация речевого воздействия. – М.,– с. 180, (1990).
37. Танчин І.З. «Соціологія: Навчальний посібник», Львів: Укр. акад. друкарства (2005).
38. Холстова Е.І. «Соціальна робота», 2-е изд., пер. и доп. учебник для вузов», видавництво «Юрайт», Москва (2019).

39. Чернікова О.І. «Вербальний, невербальний та комплексний меми: класифікація за способом подання та сприйняття інформації в інтернет-середовищі»//Київський національний лінгвістичний університет, (2015).
40. Штомпка П. «Візуальна соціологія. Фотографія як метод дослідження» : учебник / пер. с пол. Н.В. Морозовой, авт. вступ. ст. Н.Е. Покровский. М. с. 168, (2007).
41. Щурина Ю. В. «Інтернет-мем як прецедентний феномен» / Ю. В. Щурина // Мова у різноманітних сферах комунікації : матеріали міжнародної наукової конференції / под ред. Т. Ю. Игнатовича. – с. 102–108, (2014).
42. Щурина Ю.В. «Інтернет-меми: проблема типологізації» // Вісник Череповецького державного університету, No. 6, (2014).
43. Яковлев М. В. «Застосування кейс-стаді як методу політичних досліджень: спроба типологізації» , наукові записки НаУКМА. Том 121. (2011).

Додатки.

Програма емпіричного соціологічного дослідження

Тема: «Інтернет-меми як предмет соціальної діагностики суспільних проблем»

Методологічний розділ.

Об'єкт: соціальна діагностика суспільних проблем.

Предмет: інтернет-меми присвячені кейсу Грети Тунберг, як основа для соціального діагностування суспільних проблем.

Мета: виявити основні проблеми сучасного глобального суспільства, артикульовані через інтернет-меми з використанням образу Грети Тунберг.

Завдання дослідження:

1. Виявити основні проблеми сучасного глобального суспільства, артикульовані через Інтернет-меми Грети Тунберг.
2. Визначити до якої сфери відносяться виявлені суспільні проблеми.
3. Охарактеризувати емоційний контекст, який супроводжує артикуляцію певної проблеми через інтернет-меми.
4. Порівняти актуальність виявлених суспільних проблем для користувачів англomовного та російськомовного інтернет-простору.
5. Проаналізувати зв'язок між популярністю окремих типів мемів з зацікавленістю глобального суспільства у певній проблемі, висвітленій у згаданих інтернет-мемах.
6. Скласти соціальний діагноз на основі отриманих даних.

Теоретична інтерпретація понять.

Соціальна діагностика – діяльність по розпізнаванню і аналізу стану соціальних процесів з метою виявлення патологій та проблем їх функціонування у соціальній системі.

Соціальний діагноз – кінцевий продукт здійснення соціальної діагностики, що визначає основні найважливіші властивості соціального об'єкта або явища.

Інтернет-мем – інформація в тій або іншій формі (мультимедійних об'єктів, фраза, концепція тощо), як правило, дотепна і іронічна, яка спонтанно набуває популярності, поширюючись в Інтернеті різноманітними способами (за допомогою соціальних мереж, форумів, блогів, месенджерів та ін.).

Інтернет простір – соціо-культурний простір віртуальних комунікацій і віртуальних впливів, що мають реальні соціальні наслідки.

Суспільні проблеми – питання і ситуації, які прямо чи опосередковано впливають на життя індивіда і, з точки зору значного числа членів суспільства, є досить серйозними проблемами, які вимагають колективних зусиль щодо їх подолання.

Грета Тунберг – шведська політична активістка, яка здобула міжнародне визнання за пропагування думки про те, що людство стикається з екзистенційною кризою, що виникає внаслідок зміни клімату.

Обґрунтування методу.

У рамках здійснення соціальної діагностики на основі аналізу інтернет-мемів доречним є використання методів аналізу документів, тобто проводити якісний аналіз з використанням логічної і інтуїтивної оцінки, та кейс стаді як стратегії такого соціологічного дослідження. Оскільки зміст інтернет-мемів необхідно інтерпретувати на підставі сумарної якісної оцінки, що виявляє суть інформації, яка міститься в ньому, доречним є використання методів контент-аналізу та інтент-аналізу. Це пояснюється необхідністю зіставлення однопорядкові даних, що містяться у великій кількості документів, для систематизації великих обсягів матеріалу.

Гіпотези.

- 1) Серед основних суспільних проблем, які артикулюються у інтернет-мемах з використанням образу Грети Тунберг є головним чином проблеми екологічної та економічної сфер.
- 2) Лексика, використана у інтернет-мемах з образом Грети Тунберг є здебільшого емоційно забарвленою зі супроводом емоцій агресії, цькування та нехтування.
- 3) Основними причинами для цькування Грети виступають її експресивні висловлювання та емоційні виступи, відсутність базової освіти, матеріальний статус та країна походження.
- 4) Образ Грети у сучасному медіа просторі експлуатується як символ лицемірства та абсурдності.
- 5) У англomовному інтернет-просторі образ Грети скоріше зіставляється з екологічною проблематикою, та використовується у якості опозиції до чинного політичного естеблїшменту та капіталістичної системи.
- 6) У російськомовному інтернет-середовищі образ Грети Тунберг зіставляється з західною культурою і сприймається як обличчя «західного світу», від так він використовується як об'єкт пропаганди з метою відмежувати так звані «традиційні цінності» від західних.

Кодифікатор.

Локальність висвітленої проблеми:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ глобальна проблема; ▪ проблема певного регіону світу: <ul style="list-style-type: none"> • європейського; • північно-американського; • пострадянського; • тихоокеанського; • латиноамериканського; • африканського; • азійського. ▪ проблема окремої країни; ▪ локальна проблема певного міста, поселення тощо.
--	--

До якої сфери відноситься:	<ul style="list-style-type: none"> ■ політика; ■ економіка; ■ культура; ■ релігія; ■ екологія; ■ спорт; ■ персоналії; ■ розважальні матеріали.
Кількість репрезентованих проблем:	<ul style="list-style-type: none"> ■ одна; ■ дві; ■ більше двох.
Мова:	<ul style="list-style-type: none"> ■ англomовний: <ul style="list-style-type: none"> Чи використовується образ Грети Тунберг як опозиції до чинного політичного естеблїшменту та світової капіталістичної системи? <ul style="list-style-type: none"> • так; • ні. ■ російськомовний: <ul style="list-style-type: none"> Чи зіставляється образ Грети Тунберг з «обличчям західного світу»? <ul style="list-style-type: none"> • так <ul style="list-style-type: none"> → контекст: <ul style="list-style-type: none"> • позитивний; • негативний. • ні.
Тип лексики:	<ul style="list-style-type: none"> ■ емоційно забарвлена. <ul style="list-style-type: none"> Емоції, що супроводжують зображення (тональність): <ul style="list-style-type: none"> • цькування; • агресія; • страх; • нехтування; • задоволеність; • радість; • захоплення. ■ емоційно нейтральна.
Нав'язність у інтернет-мемі ознак:	<ul style="list-style-type: none"> ■ упереджень; ■ стереотипів; ■ симпатій; ■ антипатій; ■ ворожості.
Чи піднімається у інтернет-мемі питання нещирості, притворного щиросердя, чесності, лицемірства?	<ul style="list-style-type: none"> ■ так; ■ ні.

Присутність у інтернет-мемі з Гретою апеляції до її:	<ul style="list-style-type: none"> ■ емоційних виступів; ■ експресивних висловлювань; ■ національності; ■ покоління (віку); ■ рівня освіти; ■ матеріального статусу.
--	--

Список найгостріших глобальних проблем опублікований ООН у 2015 році.

["Global Issues Overview". United Nations. 19 November 2015. Retrieved 18 January 2018.]

Top-level issue	Issues
«Африка»	<ul style="list-style-type: none"> ■ бідність; ■ хвороби; ■ опустелення; ■ недоїдання; ■ регіональні конфлікти.
Старіння населення	<ul style="list-style-type: none"> ■ старіння населення; ■ демографічний перехід.
Агрокультура	<ul style="list-style-type: none"> ■ стале сільське господарство; ■ продовольча безпека.
СНІД	<ul style="list-style-type: none"> ■ Профілактика ВІЛ / СНІДу; ■ ВІЛ та вагітність; ■ запобігання ВІЛ / СНІДу.
Атомна енергія	<ul style="list-style-type: none"> ■ ядерна зброя; ■ ядерні відходи.
Діти	<ul style="list-style-type: none"> ■ дитяча бідність; ■ дитяча праця; ■ насильство над дітьми; ■ смертність дітей; ■ глобальна освіта.
Деколонізація	<ul style="list-style-type: none"> ■ експлуатація.
Розмінювання	<ul style="list-style-type: none"> ■ наземні міни.
Демократія	<ul style="list-style-type: none"> ■ демократизація,
Розвиток	<ul style="list-style-type: none"> ■ соціальна трансформація; ■ економічний розвиток.
Роззброєння	<ul style="list-style-type: none"> ■ зброя масового знищення; ■ хімічна та біологічна зброя; ■ звичайна зброя; ■ стрілецька зброя.
Державне управління	<ul style="list-style-type: none"> ■ відсутність рівності; ■ відсутність плюралізму; ■ відсутність прозорості; ■ відсутність підзвітності; ■ відсутність верховенства права.

Top-level issue	Issues
Навколишнє середовище	<ul style="list-style-type: none"> ■ забруднення навколишнього середовища; ■ вирубка лісів; ■ забруднення океанів та морів; ■ опустелення; ■ надмірне споживання; ■ перенаселення; ■ кислотний дощ; ■ втрата біорізноманіття; ■ вирубка лісів; ■ опустелення; ■ глобальне потепління; ■ зміни клімату; ■ голоценове вимирання; ■ підкислення океану; ■ виснаження озонового шару; ■ забруднення; ■ відходи та утилізація відходів; ■ забруднення води; ■ виснаження ресурсів; ■ розростання міст.
Сім'я	<ul style="list-style-type: none"> ■ соціалізація дітей.
Продовольча безпека	<ul style="list-style-type: none"> ■ відсутність продовольчої безпеки; ■ продовольчі заворушення; ■ голод у світі.
Здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> ■ здоров'я матері; ■ крайні пороги бідності.
Право	<ul style="list-style-type: none"> ■ порушення прав людини.
Умови життя	<ul style="list-style-type: none"> ■ нетрі; ■ урбанізація; ■ санітарія.
Гуманітарна допомога та проблеми біженців	<ul style="list-style-type: none"> ■ гуманітарна криза; ■ масова міграція.
Міжнародне право	<ul style="list-style-type: none"> ■ воєнні злочини; ■ дискримінація; ■ державно-корпоративні злочини.
Тероризм	
Гендерна нерівність	<ul style="list-style-type: none"> ■ права жінок; ■ дискримінація; ■ відсутність універсального дизайну; ■ гендерна рівність.

Результати дослідження.

		eng	rus	general
Локальність висвітленої проблеми:	▪ глобальна проблема;	113	58	171
	▪ проблема певного регіону світу:	78	33	111
	• європейського;	30	7	37
	• північно-американського;	22	4	26
	• пострадянського;	3	19	22
	• тихоокеанського;	1	1	2
	• латиноамериканського;	1	0	1
	• африканського;	12	1	13
	• азійського.	9	1	10
▪ проблема окремої країни;	43	6	49	
▪ локальна проблема певного міста, поселення.	0	1	1	
До якої сфери відноситься:	▪ релігія;	4	1	5
	▪ політика;	91	40	131
	▪ економіка;	14	10	24
	▪ культура;	58	42	100
	▪ екологія;	98	26	124
	▪ спорт;	0	0	0
	▪ персоналії;	32	10	42
▪ розважальні матеріали.	42	14	56	
Кількість репрезентованих проблем:	▪ одна;	115	26	141
	▪ дві;	50	34	84
	▪ більше двох.	22	9	31
Мова:	▪ англомовний:	185		300
	Чи використовується образ Грети Тунберг як опозиції до чинного політичного естеблїшменту та світової капіталістичної системи?	79		
	• так;	106		
	• ні.		82	
	▪ російськомовний:			
	Чи зіставляється образ Грети Тунберг з «обличчям західного світу»?		55	
• так				
→ контекст:				
• позитивний;		4		
• негативний.		51		
• ні.			27	

		eng	rus	general
Тип лексики:	■ емоційно забарвлена. Емоції, що супроводжують зображення (тональність):	208	82	290
	• цькування;	114	54	168
	• агресія;	53	17	70
	• страх;	0	0	0
	• нехтування;	70	27	97
	• задоволеність;	7	3	10
	• радість;	1	0	1
	• захоплення.	17	4	21
■ емоційно нейтральна.	9	1	10	
Нав'язність у інтернет-мемі ознак:	■ упереджень;	69	33	102
	■ стереотипів;	45	21	66
	■ симпатій;	23	3	26
	■ антипатій;	83	32	115
	■ ворожості.	74	29	103
Чи піднімається у інтернет-мемі питання нещирості, притворного щиросердя, чесності, лицемірства?	■ так;	112	42	154
	■ ні.	111	35	146
Присутність у інтернет-мемі з Греєю апеляції до її:	■ емоційних виступів;	142	68	210
	■ експресивних висловлювань;	111	69	180
	■ національності;	10	5	15
	■ покоління (віку);	46	10	56
	■ рівня освіти;	26	11	37
	■ матеріального статусу;	13	6	19
	■ гендеру.	38	16	54

Список найгостріших глобальних проблем опублікований ООН у 2015 році.

[*"Global Issues Overview". United Nations. 19 November 2015. Retrieved 18 January 2018.*]

Top-level issue	Issues	eng	rus	general
«Африка»	■ бідність;	11	5	16
	■ хвороби;	34	10	44
	■ опустелення;	2	0	2
	■ недоїдання;	4	5	9
	■ регіональні конфлікти.	2	7	9
Старіння населення	■ старіння населення;	1	0	1
	■ демографічний перехід.	3	0	3
Агрокультура	■ стале сільське господарство;	5	3	8
	■ продовольча безпека.	3	0	3
СНІД	■ Профілактика ВІЛ / СНІДу;	0	0	0
	■ ВІЛ та вагітність;	0	0	0
	■ запобігання ВІЛ / СНІДу.	1	0	1

Top-level issue	Issues	eng	rus	general
Атомна енергія	■ ядерна зброя;	1	2	3
	■ ядерні відходи.	0	0	0
Діти	■ дитяча бідність;	8	6	14
	■ дитяча праця;	8	6	14
	■ насильство над дітьми;	8	6	14
	■ смертність дітей;	0	0	0
	■ глобальна освіта.	24	20	44
Деколонізація	■ експлуатація.	13	8	21
Розмінювання	■ наземні міни.	0	0	0
Демократія	■ демократизація,	29	11	40
Розвиток	■ соціальна трансформація;	2	8	10
	■ економічний розвиток.	10	9	29
Роззброєння	■ зброя масового знищення;	0	0	0
	■ хімічна та біологічна зброя;	1	0	1
	■ звичайна зброя;	0	0	0
	■ стрілецька зброя.	0	0	0
Державне управління	■ відсутність рівності;	13	8	21
	■ відсутність плюралізму;	20	6	26
	■ відсутність прозорості;	18	7	25
	■ відсутність підзвітності;	8	3	11
	■ відсутність верховенства права.	12	5	17
Навколишнє середовище	■ забруднення навколишнього середовища;	62	12	74
	■ вирубка лісів;	14	3	17
	■ забруднення океанів та морів;	24	8	32
	■ опустелення;	8	3	11
	■ надмірне споживання;	20	9	29
	■ перенаселення;	26	5	31
	■ кислотний дощ;	2	0	2
	■ втрата біорізноманіття;	13	5	18
	■ вирубка лісів;	11	5	16
	■ опустелення;	0	0	0
	■ глобальне потепління;	29	13	42
	■ зміни клімату;	45	17	62
	■ голоценове вимирання;	2	2	4
	■ підкислення океану;	4	4	8
	■ виснаження озонного шару;	16	6	22
	■ забруднення;	23	5	28
	■ відходи та утилізація відходів;	23	3	26
■ забруднення води;	15	6	21	
■ виснаження ресурсів;	27	9	36	
■ розростання міст.	7	3	10	
Сім'я	■ соціалізація дітей.	9	6	15
Продовольча безпека	■ відсутність продовольчої безпеки;	2	2	4
	■ продовольчі заворушення;	2	1	3
	■ голод у світі.	8	5	13
Здоров'я	■ здоров'я матері;	2	0	2
	■ крайні пороги бідності.	8	1	9
Право	■ порушення прав людини.	10	4	14

Top-level issue	Issues	eng	rus	general
Умови життя	■ нетрі;	6	5	11
	■ урбанізація;	9	1	10
	■ санітарія.	8	3	11
Гуманітарна допомога та проблеми біженців	■ гуманітарна криза;	1	2	3
	■ масова міграція.	1	0	1
Міжнародне право	■ воєнні злочини;	1	0	1
	■ дискримінація;	7	3	10
	■ державно-корпоративні злочини.	9	1	10
Тероризм		1	0	1
Гендерна нерівність	■ права жінок;	6	0	6
	■ гендерна рівність;	22	7	29
	■ дискримінація;	11	2	13
	■ відсутність універсального дизайну.	5	2	7